

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Társadalomtudományi Kar

ALAPKÉPZÉS

Holokauszttagadás és a holokauszttal kapcsolatos
torzítások a Kuruc.info portálon

Konzulens:

Dr. Barna Ildikó

Készítette:

Békési Lilla

CITQUD

szociológia szak

2021. április

Absztrakt

Szakedolgozatom témája a holokausztagadás, illetve a holokauszttal kapcsolatos torzítások megjelenésének a Kuruc.info nevű, szélsőjobboldali portálon fellelhető cikkekben és kommentekben. A dolgozat első felében bemutatom az antiszemitizmus alakulásának folyamatát, mely végül a holokauszthoz vezetett, valamint a holokausztagadáshoz köthető formáit. Ezt követően három rendszert írok le, melyek a holokauszt emlékének különböző formájú torzításait kategorizálják, majd röviden jellemzem magát a portált, ahonnan a vizsgált dokumentumok származnak. A szakedolgozat második felében írok a természetesnyelv-elemzésről, a topikmodellezésről, és magáról az elemzett korpuszról, valamint a kiválasztott kategóriarendszer alapján elemzem a Kuruc.info portálról származó tartalmakat, és általános állításokat fogalmazok meg a portálon használt nyelvezettel kapcsolatban.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Elméleti áttekintés.....	4
2.1. Az antiszemitizmus fogalma és alakulása.....	4
2.2. Holokausztagadás és a holokauszt emlékének torzításai	7
2.3. Az antiszemitizmus holokausztagadáshoz köthető formái és a versengő áldozatiság fogalma.....	11
2.4. Az elemzéshez használt kategóriarendszer kiválasztása.....	13
2.5. Antiszemitizmus és holokausztagadás Magyarországon	14
2.6. A Kuruc.info bemutatása	16
3. Kutatási kérdések	17
4. Módszertan	18
5. A Kuruc.info portálon közzétett tartalmak elemzése	20
6. Konklúzió	35
Irodalomjegyzék	38
Idézett elsődleges források	40

1. Bevezetés

Szakedolgozatom célja betekintést nyújtani a holokauszttagadás, valamint a holokauszttal kapcsolatos torzítási formák megjelenésébe a Kuruc.info nevű, szélsőjobboldali internetes portálon. Vizsgálni fogom, hogy mely torzítási formák fedezhetők fel a portálon közzétett cikkekben, illetve kommentekben, valamint hogy a különböző kategóriák közül melyek a leggyakoribbak, és hogyan kerülnek ezek a nézetek megfogalmazásra. Ezen kívül elemezni fogom, hogy a tartalmak írói mennyire próbálják elkendőzni nézeteiket, melyek alapvetően sértik nem csak az általános társadalmi normákat, de a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos törvényeket is. Céloom továbbá megvizsgálni, hogy az antiszemitizmus azon formái közül, amelyek a holokauszt tagadásához köthetők, melyek jelennek meg a tartalmakban, valamint hogy van-e tartalmi különbség a cikkek, illetve kommentek között abban a tekintetben, hogy mely formák jelennek meg az egyes szövegtípusokban.

Először is bemutatom az antiszemitizmus típusait, illetve magának a fogalomnak és jelentéstartalmának alakulását, valamint azt, hogy hogyan vezetett a zsidóellenesség a második világháború alatti tömeges népiirtásig. Ezt követően leírom, mely formái köthetők a holokauszttagadáshoz és a holokauszt emlékének torzításához. Bemutatok továbbá három, a torzításokra vonatkozó kategóriarendszert, melyek potenciális alapot jelentenek az elemzés szerkezetéhez. Ezek közül az első a Clemens Heni által kidolgozott kategóriarendszer, a második a Manfred Gerstenfeld által kialakított, a harmadik pedig az International Holocaust Remembrance Alliance (Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség, IHRA) munkadefiníciójához köthető rendszer. Röviden bemutatom továbbá magát a Kuruc.info portált, ahonnan az elemzett dokumentumok származnak.

A módszertani részben jellemzem a természetesnyelv-elemzést, valamint a topikmodellezés módszerét, melyet Barna Ildikó és Knap Árpád, PhD hallgató felhasználtak az antiszemitizmus vizsgálatára a Kuruc.info portál tartalmaiban. Ezt követően Gerstenfeld kategóriarendszere alapján elemzem a Kuruc.info portárról származó dokumentumokat.

Fontosnak tartom már ezen a ponton kiemelni, hogy ahogyan az antiszemitizmus sem a második világháború és a közvetlen azt megelőző időszak terméke, a holokauszttagadás és torzítás sem egy újkeletű jelenség. Heni azon írásában, amely az általa kidolgozott kategóriarendszert tartalmazza, és mely 2008-ban jelent meg, kiemeli, hogy a holokauszt

tagadása már 1945-ben megkezdődött. Deborah Lipstadt nyomán kijelenti, hogy az első holokauszttagadó a francia, fasiszta nézeteket valló Maurice Bardèche volt (Heni 2008).

Ma a holokauszt tagadása több európai országban nem csak normasértésnek számít, hanem törvényileg tiltott bűncselekmény. Ennek következtében nagyon gyorsan elterjedt a „soft-core” tagadás, a holokauszttal kapcsolatos torzítások különböző változatai. A „soft-core” tagadás fogalmát a már említett Deborah Lipstadt vezette be. Meghatározása szerint a „soft-core” tagadók nem jelentik ki, hogy a holokauszt nem történt meg, és hogy az azzal kapcsolatos információk valótlanok. Ehelyett egy sokkal árnyaltabb módon kérdőjelezzik meg a holokausztot, gyakran más eseményekhez hasonlítva azt. Az ilyen és ehhez hasonló tagadások sokkal nehezebben detektálhatók és írhatók körül, emiatt pedig sokkal alattomosabbak (Lipstadt 2017).

Heni 2008-as írásában kitér arra, hogy a nyelv felhígításának tendenciája, a nyelvi relativizmus elterjedt eszközévé vált a holokauszt tagadóknak, legyen szó akár a lokális, akár az internacionális térről. Ezt a jelenséget az online tér különösen felnagyítja, hiszen sokkal könnyebben és sokkal szélesebb rétegekben terjed online az antiszemitizmus és a holokauszt emlékét valamilyen formában torzító nézetek. Ebből adódóan kiemelten fontosnak tartom a jelenség online térben való vizsgálatát, véleményem szerint ugyanis olyan jelenségeket lehet az online tartalmak elemzésével megfigyelni, melyek az offline térben kevésbé vagy egyáltalán nem észlelhetőek, vagy ha észlelhetőek, akkor hatásuk lényegesen kisebb.

2. Elméleti áttekintés

2.1. Az antiszemitizmus fogalma és alakulása

Kutatásom célja elsősorban annak feltérképezése, hogy a Kuruc.info portálon milyen formában vagy formákban jelenik meg a holokauszttagadás, illetve a holokauszt emlékének torzítása. Ahhoz azonban, hogy ezt a kérdést pontosan és érthetően bemutathassam, szeretnék először is egy rövid áttekintés nyújtani magáról az antiszemitizmusról, illetve arról, hogy milyen formái kapcsolódnak a holokauszttagadáshoz.

Kulcsfontosságúnak tartom kiemelni az IHRA által megfogalmazott munkadefiníciót az antiszemitizmus fogalmára¹. Ez a következőképp hangzik:

„Az antiszemitizmus a zsidók olyan megítélése, amely a velük szembeni gyűlölet kifejezéseként nyilvánulhat meg. Az antiszemitizmus verbális és fizikai megnyilvánulásai zsidó vagy nem zsidó személyekre és/vagy e személyek vagyonára, a zsidó közösségi intézményekre és vallási létesítményekre irányulnak.”²

Ahogy az a továbbiakban egyértelműen látszani fog, a holokauszttagadás, valamint a torzítás különböző fajtái tökéletesen ráillenek az antiszemitizmus fogalmának meghatározására.

Robert Wistrich, híres antiszemitizmus kutató *Antisemitism: The Longest Hated* című könyve 1991-ben jelent meg. Már a könyv címe is egyértelműen utal arra a tényre, hogy az antiszemitizmus az egyik legrégebbi előítélet.

Az antiszemitizmus története körülbelül a Krisztus előtti 5. évszázadra vezethető vissza, nagyjából azonos módon a zsidó diaszpórák kialakulásával, bár a történészek nem értenek egyet abban, hogy helyes-e a fogalmat a kereszténység előtti időszakra használni, tekintettel a középkori és újkori konnotációira. Az első nagyobb zsidóellenes megnyilvánulásnak az elephantinói templom elpusztítása tekinthető Krisztus előtt 410-ben. Az ókori antiszemitizmus kapcsán azonban gyakran felmerül a kérdés, hogy a zsidók elleni támadások „pusztán” az általános xenofóbiában gyökereztek-e, vagy más indíték is rejlett mögöttük (Laqueur 2008).

Teljesen más a helyzet a keresztény antijudaizmus esetében, ez ugyanis vallási megkülönböztetést, a zsidóság vallási alapokon történő elítélését jelenti. Jézus, a keresztény vallás alapítója zsidó volt, és a zsidók ítélték halálra, ez pedig kettős indokot jelentett a zsidó vallástól történő gyökeres szakításhoz a kereszténység számára. A kereszténység el akart

¹ Az IHRA definíciójának kritikája hívta életre az úgynevezett Jerusalem Declaration-t. Megalkotói azzal indokolták az új definíció kialakítását, hogy az IHRA által javasolt munkadefiníció fontos pontokban homályosan fogalmaz, és túl sok teret ad a különböző interpretációknak. Mindezzel félreértéseket okozhat, gyengítve az antiszemitizmus elleni küzdelem hatásosságát. A Jerusalem Declaration egy központi definíciót javasol, melyhez három szorosan köthető irányelv tartozik. Maga a központi definíció a következőképp hangzik: „Az antiszemitizmus diszkrimináció, előítélet, ellenségesség, vagy erőszak a zsidókkal szemben zsidó voltuk miatt (vagy zsidó intézményekkel szemben zsidó voltuk miatt)”.

<https://jerusalemdeclaration.org/> (2021. 04. 12.)
² <https://www.holocaustremembrance.com/hu/resources/working-definitions-charters/az-antiszemitizmus-ihra-által-elfogadott-munkadefinicioja> (2021. 04. 14.)

határolódnai a vallástól, melyből alapjai származtak, s mellyel sok közös elemük volt, ehhez pedig ürügyként felhasználhatták Jézus halálát. A zsidók gyilkosként való megbélyegzése generációról generációra öröklődött, és a keresztények között is minden generációváltással egyre erősödött az előítélet. Nagy Konstantin idejében a zsidók vallási alapú megkülönböztetése már a törvényekben is megfogalmazódott. A keresztény antijudaizmus a középkorban is nagy szerepet játszott. A zsidóságot kiszorították több foglalkozásból és megélhetési lehetőségeiket korlátozták, démonizálták, vérvádakkal és a kutak megmérgezésével vádolták őket. Ebből az időszakból ered az az előítélet, hogy a zsidók betegséget terjesztenek, őket vádolták ugyanis a pestis, a fekete halál elterjesztésével. Az első gettókat is ebben a korszakban, a 16. század elején alakították ki (Laqueur 2008).

A felvilágosodás idejében és azt követően szintén egy változás állt be az antiszemitizmus jelenségében. Bár a felvilágosult gondolkodók alapvetően a toleranciát támogatták, sokuknak a zsidósággal szemben mégis fenntartásai voltak. A keresztény egyház ellenkezése mellett, részben ez is oka volt a zsidók emancipációját érintő nehézségeknek. A keresztény antijudaizmus helyét a 19. század elején, a vallás hátrébe szorulásával, részben átvette egy faji alapú megkülönböztetés. Ezt nevezzük modern antiszemitizmusnak. Hiszen a vallást meg lehet változtatni, át lehet térni, de a származást nem. A keresztény antijudaizmus elemei keveredtek ezekkel az új nézetekkel, és olyan előítéletek alakultak ki, melyek szerint a zsidók világalomra törnek, irányítani akarják a világpolitikát, világgazdaságot, és összességében a társadalmakat. Ilyen összeesküvést fogalmazott meg a Cion bölcseinek jegyzőkönyvei című írás, mely a cári Oroszországban jelent meg körülbelül az 1890-es években. (Laqueur 2008; Barna–Knap 2019).

A modern antiszemitizmusnak ma három jellemző alfajtája különböztethető meg: a másodlagos antiszemitizmus, az összeesküvésen alapuló antiszemitizmus, és az új antiszemitizmus (Barna et al. 2018). Ezek a holokausztagadás és torzítás bizonyos formáihoz is köthetők. Ezen alfajtákra a holokausztagadás megjelenési formáinak ismertetése után részletesen kitérek majd.

2.2. Holokausztagadás és a holokauszt emlékének torzításai

Három, a holokausztagadással és torzítással kapcsolatos kategóriarendszert szeretnék ebben a részben ismertetni: az első a Clemens Heni által kidolgozott rendszer, a második a Manfred Gerstenfeld által kidolgozott, a harmadik pedig az IHRA munkadefiníciójához tartozó rendszer.

2.2.1. Clemens Heni kategóriarendszere

Clemens Heni 2008-ban megjelent írásában a másodlagos antiszemitizmust úgy határozza meg, mint a holokauszt emlékének elutasítása.³ Lényege tehát az, hogy az adott egyének megkérdőjelezzék a második világháború alatti, zsidók szembeni bűnökét. Heni meghatározásában ennek legszélsőségesebb formája a holokausztagadás, mely a törvényi korlátozások miatt manapság viszonylag ritkának számít. Ennél sokkal elterjedtebbek az úgynevezett – Lipstadt fogalmát használva – „soft-core” tagadási formák.

Heni a másodlagos antiszemitizmusnak három formáját jelöli meg: a torzítást (*distortion*), az univerzalizációt (*universalization*), valamint a relativizációt, a trivializációt, és a bűntudat kivetítését (*relativization / trivialization / projection of guilt*) (Heni 2008). Az egyes kategóriákat példák leírásával igyekeznek érzékeltetni.

A szerző a holokauszt torzításra három példát hoz fel. Ezek közül az első a Flick gyűjtemény története, a második a „*bombing Holocaust*”, mely a német területek bombázását jelenti, a harmadik példa pedig a „*Holocaust of expulsion*”, mely a németek kitelepítésére utal. A Flick gyűjtemény története azt jeleníti meg, hogy bizonyos aktorok hogyan használják ki a „véres pénzt”, melyet a holokauszt alatt felhalmoztak, míg a második és harmadik példa azt hivatott érzékeltetni, hogy a versengő áldozatiságot felhasználva a zsidóságot gyakorlatilag „kiejtik a képből”, és a német nép szenvedését hangsúlyozzák. Ehhez a kategóriához sorolja továbbá még a nemzetiszocializmus pozitív oldalainak hangsúlyozását is (Heni 2008).

Az univerzalizáció kategóriájához olyan példákat hoz, melyek jellemzően a modernitás melléktermékeként, annak következményeként jelenítik meg a holokausztot. A példákban többek között párhuzamot vonnak a kapitalista gazdaság (egész pontosan az Egyesült Államok

³ Ez az egyelőségtétel nem teljesen pontos. Adorno és Schönbach a másodlagos antiszemitizmust a holokauszt szociálpszichológiai utóhatásaként értelmezték. Ennek az a lényege, hogy a zsidók pusztán a létezésükkel előhívják a holokauszt kellemetlen, sokakban lelkiismertfurdalást keltő emlékét. A másodlagos antiszemitizmus célja tehát az, hogy az elkövető társadalmakat felmentse a bűntudat és a felelősség alól. Ennek egyik formája a holokauszt tagadása. (Adorno 1955; Schönbach 1961, idézi Imhoff and Messer 2019)

gazdasága) és a holokauszt között, más esetekben a táborokat mint ipari létesítményeket jelenítik meg (Heni 2008).

A relativizáció, trivializáció, illetve a büntudat kivetítése eleve nagyon tág kategória, és Heni mindössze három ide tartozó példát említ. Ezek közül az egyik a PETA kampánya, melyben az állatok megölését hasonlítják a holokauszthoz. A második példa Martin Mosebach beszéde, melyet a Büchner-díj átvételekor tartott 2007-ben, s melyben a francia forradalom egyik alakjának írott szövegét hasonlította Heinrich Himmler 1943-as beszédéhez, ezzel a francia forradalomhoz hasonlítva a náci Németország által elkövetett bűnöket. A Heni által kiemelt harmadik példa a mai Izrael és a második világháborús Németország párhuzamba állítása, vagyis a zsidóság náciként való feltüntetése. (Heni 2008).

2.2.2. Manfred Gerstenfeld kategóriarendszere

A Gerstenfeld által létrehozott kategóriarendszerben az első torzítási típus a holokauszt promóciója (*Holocaust promotion*). A holokauszt promóciója a zsidók tömeges kivégzésének bátorítása, pozitív fényben való feltüntetése. Gyakran ez a holokausztra való közvetlen utalás nélkül történik, más esetekben tényleges utalás formájában jelenik meg. Ennek klasszikus példája annak a véleménynek a propagálása, mely szerint Hitler nem tudta teljesíteni kitűzött céljait, ennél fogva a „munkáját” folytatni kellene. Az ilyen megnyilvánulások esetenként Izrael létjogosultságának megkérdőjelezését is magukba foglalják, és azt a véleményt támogatják, miszerint az államot el kellene törölni (Gerstenfeld 2007).

A holokauszt promóciójának kategóriájához szorosan kapcsolódik a holokauszt igazolása (*Holocaust justification*). A vonatkozó nézetek szerint a holokauszt egy jogos büntetés volt, melyet a zsidók maguk érdemeltek ki (Gerstenfeld 2007).

A következő, Gerstenfeld által meghatározott torzítási forma a holokausztagadás kategóriája (*Holocaust denial*), ideértve a történelem összességének hazugságként való beállítását és a holokauszt bizonyos elemeinek torzítását vagy tagadását egyaránt. Gerstenfeld ennél a kategóriánál megemlíti az Irving tárgyalást, mely során Deborah Lipstadt végül bebizonyította, hogy David Irving jelentősen torzítja írásaiban a holokauszt történéseit. Gerstenfeld ide sorolja többek között a zsidóság iparszerű kiirtásának, a gázkamrák létezésének tagadását, valamint a végső megoldás jellegének megmásítását (értve ezalatt azt a gondolatot, mely szerint a

végső megoldás pusztán a zsidók Kelet-Európába történő kitelepítését jelentette) (Gerstenfeld 2007).

A kategóriarendszerben külön kiemelésre kerül a holokauszt lekicsinylése (*Holocaust depreciation*), mely a holokauszt súlyosságának megkérdőjelezését jelenti, és szorosan kapcsolódik a holokausztagadás kategóriájához (Gerstenfeld 2007). A lekicsinylés a holokauszt áldozatainak számára vonatkozik, melyet a torzítók gyakran megkérdőjeleznek, elvitatják az általánosan elfogadott becslések hitelességét.

Gerstenfeld külön kategóriát hozott létre a felelősség áthárítására (*Holocaust deflection*). Ez a kategória jellemzően olyan megnyilvánulásokat foglal magába, melyek alapvetően elismerik, vagy legalábbis explicite nem tagadják, hogy a holokauszt megtörtént, azonban annak tényét tagadják, hogy egyes csoportok felelősek voltak a zsidóság szenvedéséért. Ez leginkább azokban az országokban jellemző, melyek a második világháború alatt német megszállás alá kerültek, a lakosság azonban jelentős mértékben hozzájárult a zsidók deportálásához. A megszállás ténye alapot biztosít a felelősség áthárítására, és az adott nép áldozatként való önreprezentációjára (Gerstenfeld 2007).

A második világháború előtti illetve alatti, valamint a második világháború utáni egyenlővé tétel Gerstenfeld rendszerében két különálló kategóriaként jelenik meg (*prewar and wartime Holocaust equivalence* és *postwar Holocaust equivalence*). Előbbi azon alapszik, hogy a németek második világháború alatti tettei nem az elsők voltak a történelem során, hiszen a háború előtt és alatt egyaránt viselkedtek hasonlóan más országok is. A második kategória ettől annyiban különbözik, hogy nem a németek tetteit hasonlítják korábbi történelmi eseményekhez, hanem a második világháború után történt eseményeket hasonlítanak a németek tetteihez (Gerstenfeld 2007).

A holokauszt inverziója (*Holocaust inversion*) specifikusabb, mint az előző két kategória, még hozzá abban a tekintetben, hogy itt nem egy teljesen független történelmi eseményt állítanak párhuzamba a holokauszttal, hanem Izraelt a hitleri Németországgal, vagyis a zsidóságot a nemzetiszocialistákkal. Leggyakrabban ezt azzal az érveléssel támasztják alá, hogy Izrael hasonlóan viselkedik a palesztinokkal szemben, mint a náciok viselkedtek a zsidósággal szemben. Ennek az összehasonlításnak célja lehet Izrael létjogosultságának elvitatása és Izrael

delegitimizálása, a zsidó nép megalázása, valamint a bűntudat enyhítése egyaránt (Gerstenfeld 2007).

A következő, Gerstenfeld által meghatározott kategória a vádaskodás, miszerint a zsidók a holokausztot egyfajta nyereségszerzési, haszonnövelési stratégia részeként használják fel (*accusing the Jews of Holocaust-memory abuse*) (Gerstenfeld 2007). Ide tartozik például a kárpótlások fizetésének, a holokauszt múzeumok létrehozásának, illetve a holokauszttal foglalkozó könyvek és filmek megjelenésének kritizálása.

A holokauszt emlékének megtámadására Gerstenfeld két kategóriát határozott meg. Ezek közül az egyik az emlékhelyek rongálására, a megemlékezések megzavarására vonatkozik (*obliterating the Holocaust memory*), míg a másik annak hangsúlyozására utal, hogy a zsidók túl gyakran említik, hozzák fel a holokausztot és a zsidóság szenvedését (*silencing Holocaust memory*) (Gerstenfeld 2007).

Az utolsó típus Gerstenfeld kategóriarendszerében a holokauszt univerzalizációja illetve trivializációja (*universalizing / trivializing the Holocaust*). A két fogalom szorosan összefügg, és mind a kettő a holokauszthoz kapcsolódó fogalmak és nyelvezet kontextusból való kiragadását és egy teljesen független szituációhoz vagy eseményhez történő csatolását jelenti. Példának hozhatók fel az „abortusz holokauszt” vagy a „klímaholokauszt” kifejezések (Gerstenfeld 2007).

Gerstenfeld a torzítási kategóriák meghatározásán kívül négy potenciális motivációt is felvázolt a holokauszt emlékének megmásítására. Ezek lehetnek politikai eredetűek, vagy antiszemita illetve Izrael-ellenes orientációból eredőek. Jellemzőek továbbá a bűntudat enyhítését célzó torzítások, valamint a tudatlanság okozta utánpótlás (Gerstenfeld 2007).

2.2.3. Az IHRA munkadefiníciója és a hozzá tartozó kategóriarendszer

A Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség első munkadefinícióját 2013-ban alakította ki a holokauszttagadásra és a holokauszttal kapcsolatos torzításokra vonatkozóan, mely akkor öt elemet tartalmazott. Később a definíció bővítésre került a 2021-ben megjelent, *Recognizing and Countering Holocaust Distortion* című írásban. Először az eredetileg kiadott öt kategóriát mutatom be ebben az alfejezetben, majd azt követően a bővítéseket.

Az első kategória arra a szándékos törekvésre vonatkozik, hogy a holokauszt történéseit, az abban szerepet játszó tényezőket, valamint a náci Németország és az azt segítőik törekvéseit lekicsinyeljék, illetve a történetekre felmentést adjanak. Ehhez szorosan kapcsolódik a második kategória, mely az áldozatok számának lekicsinylését, illetve a hivatalos becslések megkérdőjelezését foglalja magába. A harmadik kategória azokra a feltevésekre vonatkozik, melyek szerint a zsidók felelősek voltak az ellenük elkövetett népirtás előidézésében, a negyedik pedig a holokauszt pozitív fényben való feltüntetése, illetve annak a nézetnek a támogatása, mely szerint a zsidó kérdés továbbra is megoldatlan, így folytatni kellene a végső megoldást. A kategóriarendszer ötödik eleme pedig a náci Németország felelősségének elhomályosítása azáltal, hogy más etnikai csoportokat tüntetnek fel tettesként a népirtásban (IHRA 2013/2021).

A 2021-ben megjelent, bővített definícióban a fent bemutatott kategóriákon kívül még öt másik elem szerepel. Az első a zsidóság megvádolása a holokauszt nyereségszerzésre történő felhasználásával. A második kategória a bővítésben arra a jelenségre vonatkozik, amikor a holokauszt szót vagy az ahhoz kapcsolódó fogalmakat olyan eseményekhez csatolva használják, melyek semmilyen tekintetben nem függenek össze a második világháború alatt a zsidóság ellen elkövetett bűntettekkel. A harmadik kategória a történelem és a holokauszt különböző államok által elkövetett, vagy általuk támogatott manipulációja, mely az adott országon belüli, vagy országok közötti konfliktuskeltést célozza. A negyedik kiegészítés az olyan személyek vagy szervezetek trivializációjára vagy esetleg magasztalására vonatkozik, akik bűnrészesek voltak a holokausztban. Az utolsó kategória pedig a holokauszthoz kapcsolódó jelképek vagy nyelvezet politikai, ideológiai vagy gazdasági nyereségszerzés céljából történő felhasználására vonatkozik (IHRA 2021).

2.3. Az antiszemitizmus holokausztagadáshoz köthető formái és a versengő áldozatiság fogalma

Ahogy korábban már említettem, a modern antiszemitizmus típusai közül a másodlagos antiszemitizmust sokszor a holokausztagadással azonosítják. Azonban a modern antiszemitizmus többi formája, az összeesküvésen alapuló antiszemitizmus, illetve az új antiszemitizmus is köthető a holokausztagadáshoz és torzításhoz (Barna et al. 2018).

Az összeesküvésen alapuló antiszemitizmus alatt azt a jelenséget értjük, amikor azt feltételezik, hogy a zsidók világalomra törnek. E szerint a feltételezés szerint a zsidóság a háttérből irányítja a világpolitikát és a gazdaságot a saját céljaik elérése érdekében (Barna et al. 2018). A holokauszt torzítási formái közül ez a jelenség kapcsolódhat ahhoz a vádhoz, mely szerint a zsidók a holokausztot pénzszerzési lehetőségként használják fel, vagy ahhoz, hogy túl sokat beszélnek róla azért, hogy folyamatosan fenntartsák a bűntudatot és ezzel is kontrollt gyakoroljanak mások felett.

Az új antiszemitizmus fogalma ennél összetettebb és rétegzettebb. A fogalom alatt olyan antiszemita megnyilvánulásokat értünk, melyek célpontja kifejezetten Izrael. Nehéz azonban megkülönböztetni az Izraelre vonatkozó jogos kritikákat az antiszemita nézetekből fakadó kijelentésektől. Ezen elkülönítés megkönnyítésére alkalmas a Natan Sharansky által kidolgozott „3D” teszt. Ennek első eleme a démonizáció (*demonisation*), amikor Izraelt mint eredendően, létezéséből fakadóan gonoszt jelenítik meg. A második elem a kettős mérce (*double standards*) alkalmazása Izraellel szemben. Már az elnevezésből is lehet rá következtetni, hogy ebbe a kategóriába olyan értékelések tartoznak, melyek Izraelt sorozatosan elítélik olyan tettek és döntések miatt, amikért más országokat nem, vagy politikáját eleve egy negatívabb szemszög szerint ítélik meg, mint más országokét. A harmadik D a delegitimizációra (*delegitimation*) utal, amikor megkérdőjelezzik Izrael jogát a létezéséhez (Barna et al. 2018). Az új antiszemitizmus jellemzően a holokauszt inverzójával kapcsolatban jelenik meg, amikor például Izrael palesztinokkal szembeni bánásmódját a náci zsidókkal szembeni tetteivel azonosítják.

Egy másik fontos, a holokauszt tagadásához és torzításához köthető jelenség a versengő áldozatiság. Ennek lényege, hogy különböző csoportok egy társadalmon belül vagy egyes társadalmak között a relatív áldozati státuszért versengenek (Young–Sullivan 2016). Antoniou és szerzőtársai (2020) két lehetséges magyarázatot jelöltek meg a versengő áldozatiság és az antiszemitizmus, valamint a holokausztagadás kapcsolatára. Az első magyarázat szerint azon társadalmak, melyek a kollektív szenvedést mint a társadalmi összetartozás alapját és a magasabb morális státusz forrását jelenítik meg, hajlamosak más csoportok szenvedését lecsökkenteni, annak jelentőségét lekicsinyelni. A második magyarázat erre az összehasonlításra vonatkozik: azok a csoportok, melyek a saját szenvedésüket tekintik társadalmuk alapjának és dicsőítik azt, gyakran fenyegetve érzik magukat abban az esetben,

ha a külső csoport szenvedése nagyobbak tűnik, hiszen ez megkérdőjelezi az általuk stabilnak vélt alapokat.

Mivel a holokaust gyakran úgy jelenik meg, mint a szenvedés általános viszonyítási pontja, mondhatnánk „mintapéldája”, azok a társadalmak vagy csoportok, melyek úgy érzik, hogy legalább annyit (ha nem többet) szenvedtek, mint a zsidóság, fenyegetve érzik magukat. Úgy érzik, az ő szenvedésük nem kap elég elismerést a nemzetközi térben, így igyekeznek csökkenteni a holokaust jelentőségét, ami erősödő antiszemitizmushoz és a holokaust emlékének torzításához, a holokaust tagadásához vezet (Antoniou–Dinas–Kosmidis 2020). Ezen kívül az adott csoport szenvedésének hangsúlyozása igazolási alapot nyújthat a külső csoporttal szembeni igazságtalanágokra, illetve csökkentheti az adott csoport büntudatát (Bilewicz–Stefaniak 2015). A versengő áldozatiság több, holokaussal kapcsolatos torzítási kategóriánál is előkerülhet, mint például a holokaust lekicsinylése, a felelősség áthárítása, a holokaust inverziója, vagy akár a holokaust egyenlővé tétele más történelmi eseményekkel.

2.4. Az elemzéshez használt kategóriarendszer kiválasztása

A három bemutatott kategóriarendszer nagyon sok hasonló elemet tartalmaz, és a leglényegesebb, leggyakoribb torzítási formák mind a három rendszerben egyaránt megjelennek.

A Heni által felépített rendszer viszonylag kevés kategóriát tartalmaz, melyek egy nagyon tág spektrumot foglalnak magukba a holokaussal kapcsolatos torzítások szempontjából. Ebből adódóan a kategorizáció kevésbé árnyalt, a torzítási formák összemosódnak.

Az IHRA munkadefiníciójához kapcsolódó kategóriarendszer ezzel szemben nagyon specifikus, így szemben Heni rendszerével, ahol nagyon sok, lényegében eltérő elem kerülne egy kategóriába, az IHRA rendszerében nagyon sok olyan torzítási jelenség lenne, amely egy kategóriába sem tartozna bele. Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy ez részben a definíció kialakításának céljából adódik. Az IHRA által felvázolt torzítási formák ugyanis elsősorban nem kutatási célokra lettek definiálva, hanem társadalomformáló, politikai döntéshozatalt segítő célzattal. Nem az volt tehát az elsődleges szempont, hogy a torzítás teljes spektrumát lefedje a rendszer, és minden elem jól bekegyszerítendő legyen, hanem hogy segítsen az antiszemitizmus, a holokaussztagadás, illetve a holokaussal kapcsolatos torzítások elleni küzdelemben.

A fenti indokokból kifolyólag kutatásomhoz a Gerstenfeld által kialakított rendszer a legmegfelelőbb, mely lehetőséget ad szinte minden torzítási forma egy, és többnyire csak egy kategóriába való besorolására.

2.5. Antiszemitizmus és holokauszttagadás Magyarországon

A magyarországi antiszemitizmus és holokauszttagadás egyik legnevesebb kutatója Kovács András. 2011-ben megjelent tanulmányában leírja, hogy a második világháborút követően az antiszemitizmus teljes elutasítására számítottak még azok is, akik alapvetően megértették, hogy a holokauszt történéseinek elítélése nem fog automatikusan a zsidóság egészének elfogadásához vezetni. A holokauszt, az antiszemitizmus delegitimizációjában játszott szerepe ellenére, maga is az antiszemita eszköztár részévé vált a tagadás és a torzítások által.

Kovács András kifejlesztett egy módszert, mely lehetővé tette annak vizsgálatát, hogy melyek a legjellemzőbb antiszemita nézetek, és ezeket a társadalom tagjai milyen arányban vallják, valamint azt, hogy ebben leginkább mely társadalmi csoportok érintettek. Ezek a kutatások az antiszemitizmust többdimenziós jelenségként vizsgálták. Kutatásaiban az antiszemita előítéletek magyarázó faktorainak meghatározását célozta, valamint olyan jellemvonások azonosítását, melyek hajlamossá teszik az egyéneket az antiszemitizmusra. Ezen kívül célja volt az antiszemitizmus politikai térben való azonosítása és annak vizsgálata, hogy ezek a nézetek politikai ideológiává alakulhatnak-e (Kovács 2012).

A Tett és Védelem Alapítvány 2018-ban ismételten elvégezte, a 2013 óta minden évben elkészített felmérését a mai magyar társadalomra jellemző antiszemita előítéletekről, a Medián Közvéleménykutató közreműködésével, melyben szintén a Kovács András által kidolgozott módszert használták. Jelenleg a 2018-as a legfrissebb, teljes éves adatokat tartalmazó felmérés, melyet közzétettek. Fontosnak tartom a kutatási kérdések megfogalmazása előtt ismertetni az adott időpontban tapasztalt eredményeket, betekintést nyújtva a mai magyar társadalom holokauszttal kapcsolatos nézeteibe.

A felmérések alapján azt találták, hogy a magyarok nagyon megosztottak abban a tekintetben, hogy mennyit kellene beszélni a holokausztról. A társadalom körülbelül fele nyilatkozott úgy, hogy többet kellene beszélni róla, míg a másik fele szerint kevesebbet. Megállapították, hogy előbbi kategória esetében valamelyest növekedés volt tapasztalható a 2017-es felmérés adataihoz képest. Kiemelték továbbá, hogy ugyan a válaszadók nagy többsége elhatárolódott

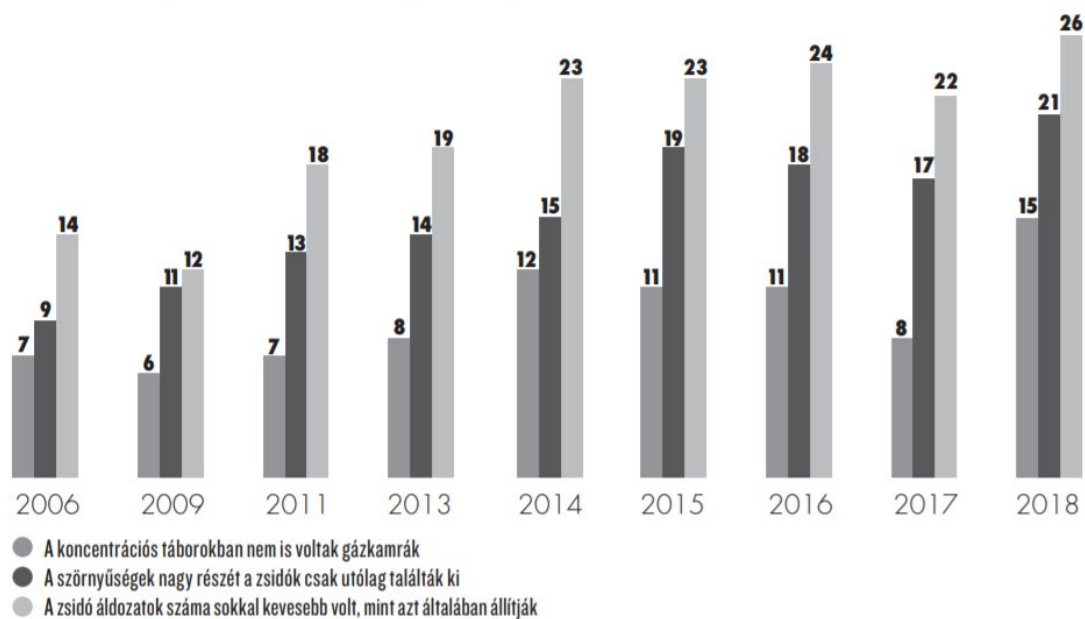
a holokauszttagadó és torzító gondolatoktól, a válaszadók nem elhanyagolható része ennek ellenére fogékonyak bizonyultak rá: a teljes tagadásra (Lipstadt fogalmi keretében „hard-core” tagadásra) 15 százalékuk, a részleges tagadásra vagy relativizálásra („soft-core” tagadásra) 26-21 százalékuk (TEV 2019⁴).

A felmérés eredményei alapján a válaszadók 70 százaléka inkább egyetértett azzal a kijelentéssel, hogy a második világháború alatt a magyarok is szenvedtek annyit, mint a zsidók. 15 százalék fejezte ki egyetértését azzal kapcsolatban, hogy a koncentrációs táborokban nem is voltak gázkamrák. 26 százalékuk értett egyet azzal, hogy a zsidó áldozatok száma sokkal kevesebb volt, mint azt általában állítják, 21 százalékuk pedig azzal az állítással, hogy a szörnyűségek nagy részét a zsidók utólag találták ki. Ezen kívül a válaszadók 55 százaléka vélte úgy, hogy ennyi évtizeddel a zsidóüldözések után már le kellene venni ezt a témát a napirendről (TEV 2019).

A TEV által megrendelt és a Medián által végzett és közzétett felmérés eredményei között található egy longitudinális összehasonlítást segítő ábra, amely 2006-tól⁵ kezdődően egészen 2018-ig mutatja be a három fent említett állítással egyetértők arányát. Az ábrán megjelenített három kijelentés a következő: (1) a koncentrációs táborokban nem is voltak gázkamrák; (2) a szörnyűségek nagy részét a zsidók csak utólag találták ki; (3) a zsidó áldozatok száma sokkal kevesebb volt, mint azt általában állítják (TEV 2019).

⁴ https://tev.hu/wp-content/uploads/2019/07/TEV_Antiszemitizmus2018-Median_72dpiKE%CC%81SZ.pdf (2021. 04. 14.)

⁵ Ahogy említettem a TEV által megrendelt kutatások 2013 óta zajlanak, azonban az ábrán feltüntetett korábbi, Kovács András által végzett kutatások eredményeit is.

Holokauszttagadó és –relativizáló állításokkal egyetértők aránya, 2006-2018 (százalék)

Forrás: Hann – Róna (2019): Antiszemita előítéletesség a mai magyar társadalomban. Országos reprezentatív felmérés 2018. *Tett és Védelem Alapítvány*.

Az első állítással egyetértők aránya 2006-ban 7 százalék volt. Ez az arány 2014-ig lényegében stagnált, adott évben 12 százalékra ugrott, majd 2017-ig csökkenni látszott. A 2018-as adatok alapján az egyetértést kifejezők aránya 15 százalék volt, tehát a 2006-os adatok több mint duplája. A második és harmadik ábrázolt állítás egyetértési arányának alakulása egy sokkal egyértelműbb tendenciát mutatott. Mindkét állítás esetében az arány szinte évről-évre nőtt. A második állítással egyetértők aránya 2006-ban 9 százalék volt, 2018-ban már 21 százalék. A harmadik állítás esetében az arányok ugyan ebben a sorrendben: 14 és 26 százalék.

2.6. A Kuruc.info bemutatása

A szélsőjobb oldali pártoknak a mai napig óriási szerepük van az antiszemitizmus terjedésében. Európa egyik legsikeresebb szélsőjobb pártja a magyarországi Jobbik Magyarországért Mozgalom, mely a 2010-es illetve 2014-es választásokon is meglepő eredményeket ért el. A pártot 2003-ban alapították, és 2009-ben lépett be a mainstream politikai szférába, majd 2014-ben a párt vezetői módosítani próbálták arculatukon, a politikai közephez való közeledés és a támogatottság növelése érdekében (Barna–Knap 2019).

A Kuruc.info, annak ellenére, hogy egy politikailag független, nacionalista jobboldali hírportálnak tekinti önmagát, bizonyítottan köthető volt a Jobbikhoz, egész pontosan a párt volt alelnökéhez, Novák Elődhez. A Jobbik arculatváltása után ugyanis világossá vált, hogy a

portál az újonnan alapított Mi Hazánk Mozgalmat támogatja, melynek alapításában Novák is jelentős szerepet játszott. Mindez azonban csak tizenhárom év után bizonyosodott be, hiszen a portál az USA-ban, Kaliforniában regisztrált IP-címmel rendelkezik, így a Kuruc.info politikai vonatkozásairól egészen 2019 áprilisáig csak találgatások voltak (Barna–Knap 2019).

A portál a Jobbik népszerűségének növekedésével párhuzamosan szerzett egyre nagyobb látogatottságot, 2009-ben pedig az ötvenegyedik leglátogatottabb magyar oldal volt. 2018-ban a tizedik legnagyobb hírportál volt az országban, átlagosan a népesség 10, a Jobbik szavazói körének 23 százaléka látogatta legalább alkalmanként az oldalt. (Barna–Knap 2019). 2020-ban a 79-edik helyet foglalta el a leglátogatottabb oldalak listájában, napi látogatottsága átlagosan 102 838 alkalom, havi látogatottsága pedig 3 188 000 alkalom volt⁶.

A portálnak már a neve és a menüsora is erős szimbolikával rendelkezik. Kurucoknak ugyanis a Habsburgoktól való függetlenedésért harcoló csapatokat nevezték, így már ez a szó is nacionalista vonatkozást sejtet (Barna–Knap 2019). Kutatásom kulcskérdéséből adódóan kiemelném továbbá a „Holokamu” menüpontot, mely már önmagában úgy utal a holokausztra, mint egy hazugságra. Ezen kívül, ahogyan az az elemzés során bebizonyosodott, ez a kifejezés igen gyakran szerepel a holokauszttagadó, illetve torzító tartalmakban is.

3. Kutatási kérdések

Kutatásom célja betekintést nyújtani a holokauszttagadás, illetve a holokauszthoz kapcsolódó torzítások megjelenési formáiba a Kuruc.info nevű, szélsőjobboldalhoz köthető portálon. Első kutatási kérdésem arra vonatkozik, hogy a Gerstenfeld által meghatározott kategóriarendszer típusai közül melyek jelennek meg a portálon, és ezek közül melyek a leggyakoribbak. A második kutatási kérdés az, hogy felfedezhetők-e olyan antiszemita megnyilvánulások, melyek a holokauszt torzításához köthetők. Harmadik kérdésként azt határoztam meg, hogy mennyire nyílt (vagy éppen leplezett) ezeknek a nézeteknek a kifejezése, hogyan fogalmazzák meg a portál látogatói ezeket a véleményeket. Ezen kívül lehetőségeimhez mérten megvizsgálom azt, hogy mennyire térnek el tartalmilag a portálon közzétett cikkek a kommentektől.

⁶ <https://thepitch.hu/legolvasottabb-hirportalok-hazai-weboldalak-listaja/> (2021. 04. 14.)

4. Módszertan

Az általam elemzett korpuszt Barna Ildikó és Knap Árpád, PhD hallgató állították össze.

Mielőtt az elemzett korpusz létrehozási folyamatának ismertetésébe kezdenék, szeretnék egy rövid áttekintést adni az automatizált szövegelemzésről, illetve a vonatkozó fogalmakról. Természetes nyelvek azok a nyelvek, amelyek spontán, az emberek közötti kommunikáció során alakultak ki, nyelvtanuk ezen folyamat következtében fejlődött ki és szilárdult meg. A természetesnyelv-feldolgozás (*Natural Language Processing*, avagy NLP) kategóriájába olyan módszerek tartoznak, melyek lehetővé teszik nagy mennyiségű, spontán kialakult (tehát természetes) nyelveken íródott szöveges dokumentumok elemzését, ezekből az információ kinyerését – mindezt automatizáltan (Németh–Katona–Kmetty 2020).

A topikmodellezés egy ilyen, a természetesnyelv-feldolgozás fajtái közé tartozó módszer. Célja, hogy az adott szöveges dokumentumgyűjtemények témáit azonosítsa. Mivel a természetesnyelv-feldolgozás kategóriájában tartozó módszer, alapja is a nyelvben gyökerezik. Az előzetes megfontolás a módszer mögött lényegében az, hogy minden egyes témának van egy viszonylag jól körülhatárolható szó- és fogalomkészlete, tehát bizonyos szavak vagy kifejezések nagyobb valószínűséggel találhatók meg adott témához tartozó szövegekben, mint egy másik, független témához tartozóban. Dolgozatom témájánál maradván erre a következő példát tudnám felhozni: egy holokausztról szóló szövegben nagyobb valószínűséggel fordul elő a „zsidó” vagy éppen a „gázkamra” kifejezés, mint példának okáért, a „húsvét” szó. Természetesen ezek keveredhetnek: a topikok keveredése generálja a dokumentumokat (Németh–Katona–Kmetty 2020).

Barna Ildikó és Knap Árpád a Látens Dirichlet Allokáció (LDA) módszerét használták a topikmodell létrehozására, mely lehetővé teszi a strukturálatlan adatok, szöveges dokumentumok csoportosítását. Az LDA módszerben a cél topikok dokumentumokban történő keveredésének a minimalizálása, valamint az, hogy az erre vonatkozó megszorítások mellett a modell megtalálja a szövegekben a jellemző tartalmi struktúrákat. Az LDA tehát kiválóan alkalmas a topikok (látens tematikus csoportok) azonosítására (Barna–Knap 2019, Németh–Katona–Kmetty 2020).

Az adatok letöltéséhez a kutatók a SentiOne nevű platformot használták. Ez egy *social listening* platform, amely weboldalakat és közösségi médiumokat követ valós időben, és az ott található

tartalmakat letölthetővé teszi. A bekerült cikkek, illetve kommentek a Kuruc.info portálról származnak, a felhasznált keresőszó pedig a „zsidó” volt. A kiinduló adathalmaz összesen 2 324 cikkből, illetve 451 796 kommentből állt (az előfeldolgozás előtt), melyek 2016. február 28. és 2019. március 20. között jelentek meg (Barna–Knap 2019).

Ezen a ponton kitérnék arra, hogy mit is értünk előfeldolgozás alatt, illetve hogy jelen modellben milyen előfeldolgozási folyamatokat végeztek a kutatók. Röviden megfogalmazva az előfeldolgozás célja az, hogy a topikmodell problémamentesen működjön, és végtermék értelmezhető, elemezhető legyen. A SentiOne segítségével letöltött kiinduló korpusz tisztításához a következő előfeldolgozási lépéseket végezték el: (1) ékezetes tartalmak felismerése; (2) URL-ek eltávolítása; (3) tokenizálás (ez lényegében az írásjelek törlését és a mondatok szóközök mentén való felbontását jelenti); (4) lemmatizálás és szótövezés (előbbi a szavak szótári alakra való lecserélését, utóbbi a toldalékok levágását jelenti); (5) névfelismerés; (6) szignifikáns bi- és triagramok keresése (olyan szópárok, illetve szóhármások keresése, amelyek gyakran együtt fordulnak elő); (7) szócsere és stopszavazás (ez foglalja magába az esetleges korábbi hibák javítását, valamint a fontos és kevésbé lényeges szavak közötti különbségtételt, utóbbiak eltávolítását); (8) gyakorisági alapú szűrés; (9) nagyon hasonló kommentek szűrése (Barna–Knap 2019). Ezek a lépések mind arra szolgálnak, hogy elősegítsék a modell működését, valamint a későbbi értelmezését, interpretálhatóságát. Az előfeldolgozási folyamatok végeztével az elemzett korpuszba bekerült cikkek száma 2 289-re csökkent, tehát itt nem volt olyan drasztikus a dokumentumok számának csökkenése, mint a kommentek esetében, ahol az előfeldolgozást követően 51 060 hozzászólás került megtartásra. Érdekes, hogy a kommentek esetében is az utolsó előfeldolgozási lépés, vagyis a hasonló kommentek szűrése miatt történt ilyen mértékű csökkenés (Knap 2020). Ez arra enged következtetni, hogy gyakran fordul elő az a jelenség, melyben egy adott felhasználó ugyanazt a kommentet egy cikk alá többször, vagy esetleg több cikkhez kapcsolódóan is kimásolja és közzéteszi.

A kutatók az elemzéshez ideális topikszámaként mind a cikkek, mind a kommentek esetében (többszöri, különböző topikszámú modellek futtatás után) a C_v koherenciamutató átlaga alapján a 15-ös topikszámot választották ki mint optimális megoldást (Barna–Knap 2019).

Kutatásomban az eredményeket kvalitatívan elemeztem, ehhez rendelkezésemre állt a Kuruc.info portálon közzétett cikkekből álló, 15 topikból felépülő korpusz, valamint egy szintén

15 topikból felépített korpusz, amely a kommenteket tartalmazza. Vizsgálatom keretében azokat a topikokat elemeztem, amelyekben a legtöbb szöveges dokumentum tartalmazott (potenciálisan) holokausztagadáshoz köthető tartalmat. Annak eldöntésére, hogy mely topikok kerüljenek górcső alá, a „holo” keresőszó került felhasználásra. Azokat a topikokat vizsgáltam, amelyekben ez a kifejezés leggyakrabban előfordult. Fontosnak tartom kiemelni, hogy miért erre a szórészletre esett a választás, és miért nem a „holokauszt” lett a választott keresőszó. A Kuruc.info portálon nagyon gyakori, hogy a holokauszt szót valamilyen torzított formában használják (erre az elemzés során még külön kitérek, de leggyakoribb példaként felhozható a „holokamu” kifejezés). Annak elkerülése érdekében, hogy az ilyen, már önmagában is az elemzés szempontjából releváns kifejezések kiessenek a keresésből, csak a fent leírt szórészlet lett a szűrés alapja. Ez természetesen azt jelentette, hogy olyan szavak is bekerültek a találati számba, mint például a „holott”, de ezek aránya elhanyagolhatónak tűnt már első megfontolásra is, majd az elemzés során ez a feltevés be is bizonyosodott. A használt topikok száma, és ebből kifolyólag az elemzendő dokumentumok mennyisége is csökkent ugyan a szűrés következtében, de ez a csökkenés hozzájárult az eredményes feldolgozásához és elemzéshez, mivel viszonylag kis számban kerültek be olyan dokumentumok, melyek általánosságban az antiszemitizmusról szólnak, hiszen a fókusz konkrétan a holokausztagadásra helyeződött.

5. A Kuruc.info portálon közzétett tartalmak elemzése

Mielőtt a Gerstenfeld által meghatározott kategóriák alapján bemutatnám az elemzett dokumentumokat, szeretnék kiemelni néhány általános megfigyelést. Először is fontosnak tartom megemlíteni, hogy a Kuruc.info portálon cikkeket, illetve kommenteket posztoló felhasználók szinte minden esetben tudományos fejtegetésnek tekintik írásaikat. Magukra mint „revizionista” egyénekre tekintenek, akik a történetek valós verziójának feltárásán dolgoznak. (Az egyik komment szövegében a felhasználó a revizionizmust a következőképp határozta meg: *„Először is, a holokauszt tagadók valójában revizionistáknak nevezik magukat, amely azt jelenti, hogy a felmerülő újabb bizonyítékok, dokumentumok, leletek, elméletek, stb. miatt szükségesnek tartják az elavulttá vált tézisek felülvizsgálatát!”*) Gyakran hivatkoznak ismert holokausztagadókra mint „revizionista történészekre”, mint amilyen például David

⁷ <https://kuruc.info/r/56/188651/> (2021. 04. 14.)

Irving is, elméleteiket pedig mint történelmi áttöréseket jelenítik meg. Egyértelmű tehát, hogy tudományos színben próbálják feltüntetni a holokauszttagadást, és éppen emiatt erősen kritizálják azt a 2010-ben meghozott törvényt, mely szerint a holokauszt tagadásáért pénzbírság, illetve három év börtönbüntetés szabható ki (gyakorta nevezik ezt a szövegekben „szájjártörvénynek”).

Részint az ilyen, tudományosnak beállított megfogalmazások jellemzik a dokumentumokat, másrésztől viszont erős ironikus hangvétel is megfigyelhető a cikkek és a kommentek esetében egyaránt. Gyakori a szövegekben a leereszkedő hangnem, illetve a holokauszthoz kapcsolódó szavak és fogalmak szándékos eltorzítása. A módszertani fejezetben már említettem, hogy a választott keresőszó azért a „holo” szórészlet lett, mert gyakori a holokauszt szó elferdítése. Erre sorolnám fel most a leggyakoribb példákat: „holokamu”, „holoiparos”, „hololegenda”, „holodogma”, „holoszeánsz”, „holovallás”, „holohazugság”, „holobiznisz”, „holomatek”, „holohiszi”, és még több hasonló szóképzés. Ezen kívül gyakori az idézőjeles megnevezés, mely egyértelműen arra utal, hogy valami olyanról írnak éppen, ami szerintük nem valós – egyébként ugyanezt a célt szolgálja az „ún.” jelölés, vagy az „állítólagos” szó használata a holokauszttal kapcsolatos fogalmak előtt. Gyakran előfordul ezen kívül a szövegekben egyes fogalmak (sic!) jelzéssel illetése is, mint ha a tények valójában tévedések lennének.

Természetesen a torzítás kategóriától, illetve attól függően, hogy cikkről vagy kommentről van-e szó eltérőek lehetnek a fogalmazásbeli jellegzetességek is, ezt lehetőségeimhez mérten igyekszek majd az adott témakörnél külön-külön bemutatni.

5.1. A holokauszt promóciója, igazolása

Gerstenfeld kategóriarendszerében a holokauszt promóció (*Holocaust promotion*) kategóriájába több jelenség tartozik. Az első annak propagálása, hogy a zsidók második világháború alatti tömeges meggyilkolása pozitív esemény volt, és mivel Hitlernek és a németeknek nem sikerült őket teljes mértékben elpusztítani, ezt a folyamatot újra kell indítani, folytatni kell. Helyes lenne tehát e szerint a nézet szerint a zsidóság eltörlése (Gerstenfeld 2007). A Kuruc.info portálon általánosságban is hihetetlen mértékű antiszemitizmus figyelhető meg, és kimondottan gyakoriak a zsidókkal kapcsolatos sztereotípiák. Ennél fogva egyáltalán nem meglepő, hogy ilyen jellegű megnyilvánulások jelen

voltak az elemzett dokumentumokban. Egyértelműen erre utal például a következő idézet, melynek szerzője egyáltalán nem kívánta elkendőzni előítéleteit:

„Megtalálták Norvégiában a dachau munkatábor kapuját, amelyen szerepel az Arbeit macht frei (A munka szabaddá tesz) tanulságos jelmondat. Ismeretlenek 2014. november 2-ára virradó éjjel ellopták a nemzetiszocialista rendszer egyik szimbólumának számító feliratot. A bajor rendőrség pénteki közleménye szerint a norvégiai Bergenben, egy ismeretlen informátor jelzése alapján találták meg a 190 centiméter magas és 95 centiméter széles fekete kovácsoltvas kaput, amely az egykori tábor területén kialakított (ma már sajnos csak emlékhelyként funkcionáló) intézmény főbejáratánál állt.⁸”

Az ennyire nyilvánvalóan a holokausztot pozitív fényben feltüntető írások azonban viszonylag ritkán fordultak elő. Sokkal gyakoribb a holokauszt promóció egy másik alfajtája, a holokauszt igazolása (*Holocaust justification*), melynek lényege annak propagálása, hogy a zsidók megérdemelték a sorsukat, saját maguk voltak felelősek a történetekért (Gerstenfeld 2007). Az ebbe a kategóriába eső tartalmak túlnyomó része pontosan azokra a zsidókra vonatkozó sztereotípiákra épít, melyek szerint a zsidók „kellemetlenek”, „károsak”, „ellenszenvesek”, „deviánsak”, „felforgatók”, „aljasak”, és még lehetne sorolni a dokumentumokból származó példákat. A holokauszt igazolása tehát abban gyökerezik, hogy ezen „jellemvonásaik”, valamint politikai tevékenységük miatt jogos volt a zsidóság negatív megkülönböztetése. Ezen nézetek szerint ugyanis a zsidók „másokat alávett helyzetbe akartak kényszeríteni”, így maguk érdemelték ki a népirtást, hiszen az az itt említett „mások” védekezési mechanizmusa volt. Ezen kívül arra is található példa a szövegekben, hogy ha a zsidók igazán védekezni akartak volna, akkor erre lett volna lehetőségük, de mivel ezt nem tették meg, passzívan ők is támogatták a holokausztot.

A sztereotípiákon kívül ennél a kategóriánál felfedezhető még egyfajta keresztény antijudaizmuson alapuló előítélet is. Ennek alapja a Biblia azon eleme, mely szerint Jézust a zsidók ítélték halálra. Megjelentek ugyanis az elemzett szövegekben olyan, vallási értelmezési keretbe helyezett, a holokauszt igazolását célzó megnyilvánulások, melyek szerint a zsidóság

⁸ <https://kuruc.info/r/6/166795/> (2021. 04. 14.)

második világháború alatti kiirtása Jézus halálra ítéeléséért való bűnhődés. Ez látható például az alábbi két szövegrészletben:

„Elindult az Élet Menete. Idén éppen húsvétvasárnapra időzítették ezt a zsidó demonstrációt, holott a kereszténység legnagyobb ünnepe elgondolkozathatná egy kicsit a zsidó fajvédőket. Elmélkedhetnének például Jeruzsálem Jézus által megjósolt és beteljesült pusztulásán, a zsidó nép szétszóródásán. Töprenghetnének azon, hogy a büntetést bűn előzi meg, s ez a zsidóságra különösen érvényes.”⁹

„Amit ez esetben meg is értek, csak hogy akkor felmerül a kérdés, hogy kik is ölték meg az egy igaz Isten fiát? Ami azért beláthatjuk, hogy sokkal durvább mint 6 millió zsidó halála. Hiszen halála óta eltelt több mint 2000 év összes háborúja, járványa, viszálya ennek a soha el nem múló bűnnek köszönhető.”¹⁰ (Az idézet szó szerinti, a helyesírási hibák az eredeti szövegben szerepelnek. A továbbiakban is minden idézetet szöveghűen fogok idézni.)

Ide kapcsolódnak továbbá azok a feltételezések is, melyek szerint a holokauszt a „zsidó vallási vezetőség” érdeke volt, révén vallási tanításaik beteljesülését jelenti a zsidó nép megtizedelése. Voltak olyan szövegek, melyek éppen emiatt jelölték meg a „zsidó vezetőséget”, mint a holokauszt kitervelőjét és elkövetőjét.

5.2. Holokausztagadás

Gerstenfeld meghatározásában a holokausztagadás (*Holocaust denial*) a zsidók második világháború alatti tömeges meggyilkolásának tagadását, a holokauszt legfontosabb elemeinek megkérdőjelezését jelenti (Gerstenfeld 2007). Hivatkozott írásában Gerstenfeld utal rá, hogy a tagadás már nem sokkal a második világháború végét követően megkezdődött, amikor is Maurice Bardèche azt állította, hogy bár haltak meg zsidók a világháború alatt, de ezt mint a háború természetes velejáróját tüntette fel, nem pedig mint gyilkosságot. Ilyen, és ehhez hasonló kijelentések az elemzett dokumentumokban is szerepeltek, cikkekben és kommentekben egyaránt. Az említett állásfoglaláshoz például nagyon hasonló a következő:

⁹ <https://kuruc.info/r/7/171743/> (2021. 04. 14.)

¹⁰ <https://kuruc.info/r/56/168509/> (2021. 04. 14.)

„Nem nehéz kikalkulálni, hogy a 2. vh alatt a tengely által ellenőrzött területeken elhunyt zsidók száma néhány százezer volt. Ezek is különféle okok miatt veszítették életüket (járványok, nélkülözés, bombázások, természetes okok stb.). Ráadásul békeidőben is meghalt volna közülük legalább 200 ezer, hiszen amúgy nem voltak halhatatlanok.¹¹” A szövegekben legtöbbször a járványokra, betegségekre utaltak mint tényleges halálokra, melyeket a higiénia hiánya okozott. Többször említésre került például a vérhas, mely szennyezett víz vagy étel fogyasztásától alakul ki. Ezen kívül igen gyakoriak voltak azon megállapítások, melyek szerint a háború mindenki számára szenvedést okoz, mely gyakran súlyosabb a hátszágban, mint a fronton – ennek ellenére a zsidók által hangoztatott szenvedés mértéke „erősen túlhangsúlyozott”, hiszen akkoriban mindenki éhezett, mindenkit értek megpróbáltatások.

Ezen kívül több olyan cikk, illetve komment is szerepelt a dokumentumok között, melyek a koncentrációs táborokat nem mint haláltáborokat vagy munkatáborokat említették, hanem mint egyfajta „menedéket” vagy „munkalehetőséget”. Példa erre a következő cikkrészlet: „A nemzetiszocialista Németország az ellenőrzése alatt álló lengyel területeken a negyvenes évek első felében munkatáborok tucatjait hozta létre, ahol a háború végéig az európai zsidóság jelentős része háborítatlanul, a frontvonalaktól távol dolgozhatott.¹²” Úgy kerültek tehát bemutatásra a halál- illetve munkatáborok, mintha a zsidók érdekében létesítették volna őket, biztos pontként a háború szörnyűségeinek elkerüléséhez. Többször szerepeltek továbbá olyan és ahhoz hasonló kifejezések, mint a zsidók „munkára nevelése” vagy „munkával töltött idő”, melyek szintén visszavezethetők a zsidósággal kapcsolatos sztereotípiákra és előítéletekre is. Viszonylag kis számban, de olyan kommentek is szerepeltek a korpuszban, melyek szerint Auschwitzban színház működött, egy szélsőséges esetben pedig a következő volt olvasható: „Miért volt bordélyház, úszómedence, színház, futballpálya és gyengélkedő a raboknak Auschwitzban, ha megsemmisítő tábor volt? Miért volt egy megsemmisítő tábor mellett ipari központ, ahol a foglyokat dolgoztatták?¹³” Illetve az is említésre került, hogy „a rabokat etették, ruházták, és biztonságot nyújtottak nekik”. Gyakorinak bizonyultak azonban az olyan tartalmak, melyek elismerték, hogy voltak ugyan gyilkosságok, de ezeket nem tervszerűen követték el, hanem a „lázdókat” vagy a „szökni próbálókat” lötték le.

¹¹ <https://kuruc.info/r/56/160196/> (2021. 04. 14.)

¹² <https://kuruc.info/r/56/182037/> (2021. 04. 14.)

¹³ <https://kuruc.info/r/6/181932/> (2021. 04. 14.)

Gerstenfeld szintén a holokausztagadás klasszikus példajaként hozza fel azt a nézetet, miszerint amikor a németek a végső megoldásról beszéltek, ez alatt a zsidók kelet-európai gettókba történő kitelepítését értették (Gerstenfeld 2007). Ezen gondolat tovább futtatásaként értelmezhető a dokumentumokban megjelenő elmélet, mely lényegében a koncentrációs táborokat, mint „átmeneti állomásokat” határozza meg az áttelepítési folyamatban. A deportálásra egy esetben pedig úgy is hivatkoztak, mint a „zsidók vonatoztatására¹⁴”. Egy konkrét cikk esetében pedig hazugságnak, tárgyi tévedésnek nevezik a tényt, miszerint a wannsee-i konferencián a náci vezetőség a zsidóság megsemmisítésének tervét, tehát a végső megoldást megtervezte (bár alapjai természetesen már a konferenciát megelőző időszakban kialakultak) és elfogadta.

Egy másik kiemelten fontos elem a holokausztagadás esetében a gázkamrák, krematóriumok létezése, illetve funkciója, egész pontosan ezek megkérdőjelezése. Az egyik legismertebb holokausztagadóhoz, David Irvinghez hasonlóan többször is előfordultak olyan dokumentumok a korpuszban (különösen a kommentek esetében), melyek szerzője egy az egyben letagadta, hogy gázkamrák léteztek volna. Az érvelések között többek között szerepelt olyan magyarázat is, miszerint ezeket a szovjetek utólag alakították ki a haláltáborok területén, annak érdekében, hogy saját tevékenységeikről, azok mértékéről eltereljék a figyelmet, valamint hangsúlyozzák a zsidók „állítólagos szenvedését”. Egy másik, többször előforduló „cáfolata” a gázkamrák létezésének a dokumentumokban annak levezetése volt, hogy a gázkamrák mérete, elrendezése, felépítése egyszerűen nem tette lehetővé a tömeges gyilkolást. A fentieknél azonban jóval gyakoribbnak bizonyult az a magyarázat, mely szerint voltak ugyan kamrák, de ezeket fertőtlenítésre, járványmegelőzésre használták. Ehhez szorosan kapcsolódik az a feltételezés, miszerint a fertőtlenítés során az őrök nyilván nem tudtak odafigyelni minden egyes rabra, hiszen nem ez volt a prioritásuk, így „előfordulhattak balesetek”. Több esetben azt is felhozták érvként, hogy ha valóban Zyklon-B gázt használtak volna, akkor abba nem csak a rabok, de a táborban lévő őrök is belehaltak volna, különösen a holttestek szállítása miatt. Előfordult olyan megjegyzés is, mely szerint a Zyklon-B egyszerű fertőtlenítő szer volt.

¹⁴ <https://kuruc.info/r/9/196144/> (2021. 04. 14.)

A krematóriumok létezését a legtöbb dokumentumban ugyan elismerték, de úgy mutatták be ezeket, mint egy manapság is használt hamvasztót, ahol a betegség, idős kor, tehát természetes okok miatt életüket veszetteket hamvasztották el. („*Mint egy közepes város, akkora volt, így volt krematóriuma is, naponta haltak meg idősek vagy betegek, akiket elhamvasztottak. Éppen úgy, mint ma New-Yorkban vagy Párizsban.*¹⁵”) A kiemelt idézet szerzője ezzel az auschwitzi koncentrációs táborra utalt. Néhány esetben a gyilkosságokat, és a krematóriumok funkcióját azáltal kérdőjelezték meg, hogy ha valóban tömeges emberölésről volt szó, és valóban embereket égettek el, akkor „mit csináltak a sok hamuval?”

Bár ez a Gerstenfeld által meghatározott holokausztagadás-fogalomban nem szerepel, ide veszem még annak tagadását is, miszerint a táborokban emberkísérleteket is végeztek. Josef Mengelét például több dokumentumban is mint „egyszerű tábori orvost” említették, akinek „rengeteg zsidó köszönhette az életét” és aki egyébként nagy népszerűségnek örvendett a gyerekek körében.

Általánosságban elmondható mind a cikkekkel, mind a kommentekkel kapcsolatban, hogy a torzító kijelentéseket a dokumentáció hiányára, vagy a dokumentumok, képek, vallomások hamisított voltára alapozták. A holokausztot gyakran mint „szájhagyományt” jelenítették meg, valamint a túlélők beszámolóit jelentősen átfogalmazva és elferdítve közölték. Ez utóbbi a cikkek esetében volt különösen megfigyelhető. Többszöri utalás található arra is, hogy a túlélők által írt könyvek fikciók, vagy esetleg sci-fik. Kimondottan jellemző volt továbbá az ironikus megfogalmazás az összes korábban említett, tagadott vagy torzított elem esetében, erre hozok most néhány példát:

„A helyettes államtitkár utalt arra, hogy sok millió embernek, akik túléltek a világháború vagy akár a koncentrációs táborok poklát (ebből még baj lehet, hisz azt nem lehet túlélni - a szerk.), hamarosan újabb üldöztetéssel kellett szembenéznük, a Szovjetunió diktatúrájával, benne a Gulag-táborok borzalmaival.¹⁶”

„Werner Meritz németországi zsidó családból származik, és 1938-ban el is vitték a buchenwaldi koncentrációs táborba. Ott aztán úgy kiirtották, hogy három hónap

¹⁵ <https://kuruc.info/r/4/158164/> (2021. 04. 14.)

¹⁶ <https://kuruc.info/r/3/164764/> (2021. 04. 14.)

után sikerült megszöknie, majd még a háború kitörése előtt az Egyesült Államokba ment.¹⁷

„Angela Orosz-Richt soha sem engedte meg a családtagjainak, hogy kidobják a krumpli héját. Meg kellett enniük. Ez mentette meg édesanyja életét Auschwitzban, az övével együtt. Angela ugyanis a haláltáborban született (milyen édesen ambivalens kép - a szerk.), az anyja már terhes volt, amikor Auschwitzba érkezett.¹⁸”

Hozzátenném még ezen kívül, hogy viszonylag kis számban ugyan, de szerepeltek a dokumentumok között olyanok is, melyek szerzője explicite kijelentette, hogy a holokauszt nem történt meg, és az azzal kapcsolatos tények egyikének sincsen semmilyen valóságalapja.

5.3. A holokauszt lekicsinylése

Az összes tagadási forma közül messze a leggyakoribb a holokauszt lekicsinylése (*Holocaust depreciation*) volt. Gerstenfeld fogalmi keretében ebbe a kategóriába azon állítások tartoznak, melyek alulértékelik, minimalizálják a holokauszt áldozatainak számát, lekicsinyítik az események súlyosságát, és ezáltal devalválják magát a holokausztot is (Gerstenfeld 2007). Mindkét szövegtípusban nagyon sokszor jelentek meg ebbe a kategóriába tartozó tartalmak, megfogalmazás szempontjából azonban volt eltérés a cikkek és a kommentek között.

A cikkek esetében jellemzően magát a 6 milliós számot emelték ki mint hazugságot, mint „mitikus 6 milliót”, vagy mint a „holodogmatika” alapelemét. Jellemzően nem mentek bele azonban részletes lebontásokba vagy valósnak vélt számokba. Az egyetlen erre hajazó fejtegetés annak felvetése volt, hogy az auschwitzi koncentrációs táborban megölt áldozatok számára vonatkozó hivatalos becslés csökkent az eredetihez képest, így magát a 6 milliós számot is csökkenteni kellett volna. Mivel ez nem történt meg, az adott szöveg szerzője arra a következtetésre jutott, hogy a tudományos körökben elfogadott szám biztosan valótlan.

Ellenben a kommentek esetében rengeteg olyan lekicsinylő megjegyzés volt olvasható, melyekben pontosnak vélt adatokkal igyekeztek a felhasználók „korigálni” az általuk tévesnek vélt adatot. Említésre került ebben a kategóriában jó néhányszor ugyanaz a felvetés, mint a

¹⁷ <https://kuruc.info/r/6/163217/> (2021. 04. 14.)

¹⁸ <https://kuruc.info/r/56/160275/> (2021. 04. 14.)

cikkek esetében, de itt más adatokra is hivatkoztak mint cáfoló erejű tényekre. Megjelent többek között a Jad Vasem adatbázisában nyilvántartott áldozatok listájának összevetése a Vöröskereszt adataival, melyek, a kommentek szerzői szerint, egyezés hiányában bizonyítják, hogy a 6 milliós szám hazugság. A szakértők által elfogadott szám megkérdőjelezésére hozták még fel továbbá a dokumentáció hiányát és pontatlanságát ebben a témában is, a kommentek megfogalmazói ugyanis megbízhatatlannak érezték a családok bevallásai alapján összeállított adatbázisokat, hiszen véleményük szerint ők is hamisíthatták az adatokat, valamint ha több családtag jelentette egy valaki eltűnését, akkor, érvelésük szerint, az adott egyén biztosan többször szerepel a listában is. Több esetben hivatkoztak továbbá korabeli demográfiai adatokra, melyeket az áldozatok számával összehasonlítva igyekeztek az általánosan elfogadott adatokat megcáfolni. A fentiekre két példa:

„A túlélők egészen pitiáner módon, egymásnak, a természeti törvényeknek és a józan paraszti észnek ellentmondva hazudoznak 1945-től napjainkig. Auschwitz 1945 - 50e áldozat (Vöröskereszt) 1948 - 4 millió áldozat (nürnbergi perek) 1965 - 2,5 millió áldozat 1992 - 1,1-1,6 millió áldozat.¹⁹”

„Cak úgy jut eszembe: Európában 4,5 millió zsidó élt. Ebből "elgázósítottak" 6 milliót. Tehát, még másfél millió zsidónak kell születnie, hogy az áldozatok (és kárpótlandók) száma elérje az 1945. évi egyensúlyt.²⁰”

Az áldozatok számát ezen kívül még azzal az állítással igyekeznek csökkenteni, hogy a 6 millióba a torzítók által elfogadott nézet szerint olyan embereket is beleszámoltak, akik valójában meg sem haltak, ismételten azzal indokolva ezt az elgondolást, hogy nincs megfelelő dokumentáció. Egyes állítások szerint az áldozatok közül sok még a 2000-es években is élt, Izrael területén.

5.4. A felelősség áthárítása

A felelősség áthárítása (*Holocaust deflection*), ahogy Gerstenfeld meghatározta, abból áll, hogy azok az országok, ahol aktív szerepet játszott a lakosság a zsidók jogfosztásában, deportálásában és megölésében, elhárítják magukról a felelősséget. Teszik mindezt azzal a pretextussal, hogy maguk is a németek, a német megszállás áldozatai voltak (Gerstenfeld

¹⁹ <https://kuruc.info/r/2/181420/> (2021. 04. 14.)

²⁰ <https://kuruc.info/r/23/192498/> (2021. 04. 14.)

2007). Lényegében azonos, csupán megfogalmazásban eltérő kijelentések szerepeltek az elemzett dokumentumokban is, ahol a magyarokat áldozatként tüntették fel. Több alkalommal szerepelt a szövegekben annak kritikája, hogy a holokauszt emléknapok sokkal gyakoribbak, és sokkal több holokauszt emlékmű épült és épül, mint amennyi a német megszállás magyar áldozatainak van szentelve. Ez egyben kapcsolható a holokauszt emlékének elhallgattatásához és a versengő áldozatiság fogalmához is. Ezen kívül, viszonylag kis számban ugyan, de a kommentek között szerepeltek olyan véleménynyilvánítások, melyek szerint a korabeli vezetőség (értve ezalatt Horthy Miklóst és Szálasi Ferencet egyaránt) nem hogy segédkezni nem segédkezett a tömeggyilkosságok lefolytatásában, de még védte is a Magyarországon élő zsidókat. Egy kommentben ezt az adott felhasználó párhuzamba állítja azzal is, hogy a fent említett, korabeli magyar vezetők a zsidók védelme miatt a magyarok ellen elkövetett bűnökben voltak vétkesek, ami ismét a versengő áldozatiság jelenségéhez vezet. A felelősség elhárításához köthető továbbá annak hangoztatása a dokumentumokban, hogy a magyarok bűnösségének, és általánosságban az európai emberek bűnösségének kiemelése pusztán rágalmazás.

5.5. A holokauszt egyenlővé tétele más történelmi eseményekkel

Gerstenfeld 2007-es írásában két féle kategóriát határoz meg, melyekben a holokausztot más történelmi eseményekkel és folyamatokkal teszik egyenlővé: a második világháborút megelőző és az alatti események egyenlővé tételét (*prewar and wartime Holocaust equivalence*), valamint a második világháború utáni események egyenlővé tételét (*postwar Holocaust equivalence*). A Kuruc.info-n fellelhető cikkek és kommentek jellemzően csak a Gulag-rendszerre, a kommunista diktatúrákra, illetve Trianonra utalnak ebben a formában. Azokban a tartalmakban, melyek ettől eltérő eseményeket is hasonlítanak a holokauszthoz, jellemzően egyaránt szerepelnek második világháború előtti, alatti, valamint azt követő elemek is. Ezeket a tényezőket figyelembe véve tehát úgy döntöttem, hogy Gerstenfeld két különálló kategóriáját egybe vonom, egyrészt az érdemi elemzés céljából, másrészt az átláthatóság érdekében.

Mint azt már említettem, a legjellemzőbb összehasonlítás a kommunista diktatúrák áldozatainak, egész pontosan az áldozatok számának az összehasonlítása a holokauszt áldozatainak számával. Gyakran említik továbbá azt, hogy a kommunizmus áldozatainak száma a dokumentációk alapján is teljesen hiteles és hihető, ellenben a holokauszt

áldozatainak számával, ami véleményük szerint hamisított és jelentősen eltúlzott. Ebben a kontextusban kiemelt szerepet kapott a magyarországi kommunizmus áldozatainak száma és az időszak történései. Ezen kívül a holodomor²¹ és a holokauszt összehasonlítása volt az egyik legjellemzőbb párhuzam, a cikkek és kommentek esetében egyaránt.

Ahogy azt az előző bekezdésben írtam, gyakori volt a magyarországi kommunizmus áldozataira vonatkozó összehasonlítást, de emellett a holokauszt Trianonnal való egyenlővé tétele is többször előfordult. A két összehasonlítás között azt a közös pontot fedeztem fel, hogy a dokumentumok szerint mind a kommunista diktatúrák kialakításáért, mind pedig Trianonért egyaránt a zsidóságot tüntették fel felelősként. Jelen esetben is fontos kiemelni a versengő áldozatiság fogalmát, hiszen a kiemelt két történelmi esemény a magyarság áldozati szerepének gyakorlatilag az alapját jelenti. Ennél fogva nem meglepő, hogy ezeket a holokauszt emlékének torzítása érdekében a holokauszthoz hasonlították.

Ritkábban ugyan, de más történelmi eseményeket is hasonlítottak a tartalmak írói a holokauszthoz, ezek közül emelek ki néhány példát: II. Lipót belga király kongói gyarmatosítása; az örmény népirtás; USA táborok (az eredeti szövegben sincs pontos megfogalmazás, így csak feltételezni tudom, hogy a komment írója a guantanamói fogolytáborra utalhat); Hirosima és Nagaszaki, valamint Drezda bombázása; a katyíni tömeggyilkosság. Ezen kívüli, ahogy azt már az előző kategóriáknál is említettem, gyakran hasonlítják a holokauszt zsidó áldozatainak számát a második világháborúban elesett katonák, illetve civil áldozatok számához is.

5.6. Holokauszt inverzió

A holokauszt inverzió (*Holocaust inversion*) eltér a holokauszt más történelmi eseményekkel való egyenlővé tételétől, még hozzá annyiban, hogy az összehasonlítás ezekben az esetekben konkrétan Izraelt hasonlítja a korabeli Németországhoz, vagyis a torzításnak ez a típusa a zsidókat teszi egyenlővé a nemzetiszocialistákkal (Gerstenfeld 2007). Az elemzett szövegek között is fordultak elő olyan azonosítások, melyekben arra utaltak, hogy Izrael pontosan azt teszi a palesztinokkal, mint amit a második világháború alatt a zsidósággal tettek. Általánosságban többször is megjelent Izrael kritikája, illetve létjogosultságának

²¹ Mesterségesen, a szovjet vezetés által létrehozott éhínség, mely 1932 és 1933 között sújtotta az akkor még a Szovjetunió részét képező Ukrajnát.

megkérdőjelezése, valamint irányítási és befolyásolási szándéka, viszonylag kevés példát találtam azonban az ilyen egyértelmű egyenlővé tételre. Mint az előző kategóriák esetében, itt is a legszembetűnőbb példákat emelem ki:

„Az USA feltétel nélkül támogatja Izraelt, amely a palesztinok ellen brutális erőszakot alkalmazó apartheid állam. Ugyanakkor kialakult egy, az európai (származású) amerikaiak identitását elnyomó, a kisebbségi jogokra kényszeresen érzékeny multikulturális érték és jogrendszer: a holokauszt kultúrája. A legerőteljesebb változások az 1968-as ellenkulturális mozgalmak idején kezdődtek, egy időben a zsidó hatalom és befolyás emelkedésével.²²”

„Nem elszakadni kell, hanem kimondani az igazságot. A náci az egy szándékosan lejárató hangsúllyal kimondott rövidítés. A nacionalista rövidítése. Amikor a zsidók nyíltan kimondják, hogy "izraelnek meg kell őriznie zsidó jellegét", akkor ez egy nyíltan felvállalt nacionalizmus - nácizmus. Mert nekik szabad.²³”

A második idézett komment, tárgyi tévedései ellenére magába foglalja azt az elképzelést, amely több másik tartalom esetében is megjelent: történetesen az arra való hajlamot, hogy Izrael palesztinok ellen elkövetett cselekedeteinek hasonlításán kívül a fajelmélet elfogadását is a zsidóság feltételezett jellemvonásai közé sorolják, még hozzá fordított irányban. E szerint az elmélet szerint tehát a zsidóság önmagát tartja felsőbbrendűnek, minden más népet (vagy „fajt”) pedig alsóbbrendűnek.

5.7. A holokauszt nyereségszerzési stratégiaként való beállítása

A Gerstenfeld által meghatározott következő, torzításra vonatkozó kategória arra a nézetre vonatkozik, mely szerint a zsidók a holokausztot egyfajta nyereségszerzési lehetőségnek tekintik, legyen a cél akár pénzbeli gazdagodás, akár hatalomszerzés vagy irányításra felhasználható eszköz (*accusing the Jews of Holocaust-memory abuse*) (Gerstenfeld 2007). Jelen kategória esetében is egyértelműen megállapítható tehát, hogy antiszemita előítéletek jelentik a kiindulási pontot, melyek szerint a zsidók pénzéhesek és hatalomvágyók. Ezen vádaknak jellemzően több célpontja is felfedezhető volt az elemzett dokumentumokban. Egyrészt magától értetődően a zsidóság, akik, a torzítók véleménye szerint, vagy saját magukat

²² <https://kuruc.info/r/9/195866/> (2021. 04. 14.)

²³ <https://kuruc.info/r/1/183939/> (2021. 04. 14.)

vagy pedig valamelyik családtagjukat (külön előfordultak olyan esetek is, ahol arra utaltak, hogy csak „állítólagos családtagjukat”) a holokauszt túlélőjeként vagy áldozataként tüntetik fel, melynek célja szerintük vagy a hírnév, vagy pedig a pénzbeli nyereség. Ezen a ponton egy gondolat erejéig visszacsatolnék a holokauszt lekicsinylésének kategóriájához. Több dokumentumban ugyanis azzal érveltek a 6 milliós áldozati szám valótlansága mellett, hogy a zsidók fabrikálták ezt a számot annak elérése érdekében, hogy a holokauszt drámai hatásán keresztül nagyobb legyen a belőle nyert profit. Olyan megnyilvánulások is voltak továbbá a szövegekben, melyek szerint felháborító az Izrael és a zsidóság felé fizetett kárpótlás. Nem csupán annak mértéke, hanem egyáltalán maga a tény, hogy kárpótlást fizet bárki is. Ezen kívül arra is több dokumentumban tettek utalást, hogy a holokauszt emlékművekre és megemlékezésekre költött pénz pazarlás, illetve azon is a zsidók nyernek. Az alább idézett, ehhez a kategóriához tartozó cikkészlet minden általam leírt szempontot magába foglal. A szövegrészletet a cikk szerzője Ernst Zündel halálának emlékére és munkájának támogatására tette közzé.

„A második világháborúban a zsidóság - amely hadviselő félnek nyilvánította magát - ismeretlen számú halottat vesztett. Más népek meggyászolják halottaikat, emléket állítanak nekik és megőrzik emlékezetüket. A zsidóság nagy része üzletet csinált halottaiból és holttesteiket lépcsőnek használta a világsuralom felé. Politikai befektetésnek tekintette őket. Eszköznek a hatalom, a terror, a bosszú és gazdagodás számára. Más népek hősi sírjain az emlékezés szelíd virága nyílik. A zsidó háborús halottak sírja körül a propaganda hangszórói üvöltöttek még ma is. Más népek halott édesanyáinak sírjára virágot visznek az életben maradottak. A zsidó édesanyák sírja körül egy kegyeletlen, visszataszító kiáltás vált általánossá: "UNRA-csomagot adjatok! A náci megölték az én édesanyámat is!" Az auschwitzi, bergen-belseni sírok az életben maradottak számára nem a barbárság elleni örök tiltakozás mementói voltak. Hollywood üzletet csinált belőlük. A keresztény népek megdöbbenéssel álltak körül a zsidó sírokat. A zsidók filmmasináival, hangszóróval, fényképezőgépekkel. Az első hírekre a keresztény világ riadtan mondta: valami szégyenletes borzalom történt! A zsidó nacionalizmus headline-jai azt kiáltották: világszenzáció! Most már nekünk, az életben maradottaknak jogunk van a szánalomra, bosszúra, az UNRA-kiváltságra, a gyors kivándorlásra és a -

világuralomra! Ilyen még nem fordult elő az emberiség történelmében. A keresztény emberiség szánalmat, megdöbbenést, felháborodást érzett. A zsidó túlélők azt mondták: előjogokat kérünk! A náci áldozata lett anyám, a húgom, az apám. A mártírok nyugodtak a tömegsírokban és a New York-i milliomos, a brooklyni kis szatócs úgy járt, kelt, mintha ő halt volna meg a bergen-belseni táborban és viselte homloka körül a mártírglóriát. Más népeknek is vannak a halottaik és mártírjaik. Talán nagyobb számban is, mint a zsidóknak. A kremli zsidók dumping-terve következtében hatmillió ember halt éhen Ukrajnában. És a világ nem adott semmi előjogot az ukránoknak. A katyni tömegsírok áldozatai hozzátartozóinak sem adott senki dupla élelmiszerjegyet. A brünni halálmars túlélői nem kaptak kártalanítást. A brombergi vérengzés, a prágai, jugoszláviai tömeggyilkosságok tettesei közül senkit nem akasztottak fel Nürnbergben. - Hatmillió mártír! - hirdették a zsidó lapok, a nürnbergi bírák, a filmek és rádiók. - Hatmillió! - borzadt össze a keresztény világ és nem mert szólni még akkor sem, mikor nyilvánvalóvá vált, hogy egy óriási arányú zsarolási manőver folyik ezzel a számmal. - Hatmillió! - jajdultak fel a németek, akik a fegyverszünet napjáig semmit sem tudtak a KZ-ekről és akik fölött most megsuhogott a kollektív büntetés korbácsa. De vajjon tényleg voltak-e hatmillióan?²⁴

5.8. A holokauszt emlékének eltörlése

Gerstenfeld (2007) értelmezésében a holokauszt emlékének eltörlése (*obliterating Holocaust memory*) alapvetően olyan tevékenységekre vonatkozik, mint például a holokauszt emlékhelyeket rongálása vagy a megemlékezések megzavarása és lehetetlenné tétele. Elemzésem jellegéből adódóan ezt a kategóriát kevésbé volt lehetőségem érdemben vizsgálni, azonban felhozok néhány példát, melyek a dokumentumokban ilyen tevékenységre való utalásként értelmezhetők.

A két legjellemzőbb, a cikkekben és a kommentekben egyaránt kritizált emlékmű a Szabadság téren létrehozott Eleven Emlékmű, illetve a szerte az ország területén elhelyezett botlatókövek voltak. Előbbi egy társadalmi kezdeményezés volt, tiltakozásképpen a német megszállás emlékére állított emlékmű ellen, utóbbiak pedig a holokauszt áldozatainak

²⁴ <https://kuruc.info/r/4/175967/> (2021. 04. 14.)

állítanak emléket. Az Eleven Emlékműre gyakran mint „szemétkupacra” utaltak, amit el kellene hordatni vagy szétrongálni, a botlatóköveknek pedig a felszedését propagálták. Mindkettőt gyakran úgy tüntették fel a szövegekben mint potenciális veszélyforrást, ami bármelyik pillanatban balesetet okozhat, esetleg azzal, hogy valamelyik emléktárgy kikerül az autóútra, vagy éppen valaki elesik egy botlatókő miatt.

A megemlékezések közül az Élet Menetét kritizálták a legélesebben, gyakran úgy utaltak rá mint „holoszeánszra” vagy „élősködők menetére”, illetve általánosságban a létjogosultságát és az értelmét is megkérdőjelezték. Különösen felháborítónak ítélte meg bizonyos cikkek szerzője azt, hogy 2017-ben a megemlékezést húsvét vasárnapján tartották, abban az évben ugyanis egy napra esett a keresztény ünnep, a holokauszt emléknapja, valamint pészah hatodik napja. Ebből kifolyólag a szerzők számára felháborítónak tűnt egy ilyen eseménnyel „elhalványítani a húsvét jelentőségét”.

5.9. A holokauszt emlékének elnémítása

Gerstenfeld kategóriarendszerében a holokauszt emlékének elnémítása (*silencing Holocaust memory*) az olyan megnyilvánulásokra utal, melyek szerint a holokauszt jelentősége túlhangsúlyozott, a zsidók túl sokat beszélnek róla (Gerstenfeld 2007). Ez bizonyult az elemzett dokumentumokban az egyik leggyakoribb torzítási formának. Jellemző volt mind a cikkekben mind a kommentekben annak a gondolatnak a kiemelése, miszerint „minden nap minden órájában csak a holokauszttal lehet foglalkozni”. Több esetben utaltak az emléknapokra, mint „a holokauszt éppen aktuális nemzetközi emléknapjára”, vagy mint az „x az n-ediken emléknapra”. Kritizálták továbbá azt, hogy az iskolákban a diákok a holokausztról tanuljanak, illetve több elítélő megnyilvánulás volt az emlékművekkel kapcsolatban, melyek állítását szintén mint „x az n-ediken holoemlékmű” építését említették. Általánosságban is jellemzőek voltak azok a megjegyzések, melyekben adott felhasználók azt a véleményüket fejezték ki, hogy már elégük van a holokauszt folyamatos sulykolásából, és a múltat magunk mögött kellene hagyni. Nagyon érdekesnek tűnt számomra, hogy az ebbe a kategóriába tartozó torzítások gyakoriságuk ellenére lényegében ugyanazt a „receptet” követték, nem volt a cikkek és a kommentek között lényegbeli tartalmi eltérés, sőt, sok esetben még a megfogalmazás is nagyon hasonló volt. Véleményem szerint ez betudható annak, hogy Gerstenfeld ezen kategóriája viszonylag zárt, hasonlóan a holokauszt lekicsinylésének

kategóriájához. Ez a két kategória a legspecifikusabb, így az ide tartozó dokumentumok között sincsenek túl nagy eltérések.

5.10. A holokauszt univerzalizációja és trivializációja

A Gerstenfeld által utolsóként meghatározott kategória az univerzalizáció (*universalizing the holocaust*) és a trivializáció (*trivializing the Holocaust*). A két fogalom szorosan összefügg, és lényegében olyan torzító tevékenységekre utal, melyek a második világháborúban a zsidók ellen elkövetett bűntetteket és az ezekre utaló fogalmakat teljesen hétköznapi jelenségekhez kötik, azokkal azonosítják (Gerstenfeld 2007). Ez természetesen a holokauszt banalizálásához, jelentőségének csökkentéséhez vezet. Bizonyos szempontból tehát hasonló a kategória a holokauszt más történelmi eseményekkel való egyenlővé tételéhez, abban azonban mégis különbözik, hogy az univerzalizáció illetve a trivializáció esetében mindennemű egyediségét elveszti a zsidóság szisztematikus megtizedelése, gyakorlatilag egy mindennapi eseménnyé redukálódik.

Érdekes módon ilyen jellegű megnyilvánulások nem szerepeltek a cikkek között, annál gyakoribbak voltak azonban a kommentek esetében. Jellemzően egy szemantikai vita keretében voltak megfigyelhetők ilyen jelenségek. Ezen viták alapja magának a holokauszt szónak a jelentése volt. A leggyakoribb érv arra vonatkozott, hogy a holokauszt egy egyszerű köznévfő, amit a zsidók maguknak próbálnak lefoglalni, holott ez egyszerűen nem ésszerű elképzelés részükről. Ezt az elgondolást jellemzően az a kijelentés követte, hogy számtalan holokauszt történt már és történik jelenleg is, minden nap. Ilyen „mindennapi holokausztként” jelenítik meg az adott kommentek a következő eseményeket: légikatasztrófa, tűzvész, étel elszívása, vagy éppen hogy valaki elveszti a kulcsát.

6. Konklúzió

Összességében elmondható, hogy a Gerstenfeld által meghatározott torzítási formák közül mindegyik megtalálható a Kuruc.info-n közzétett cikkekben és kommentekben. Messze a leggyakoribb a holokauszt lekicsinylése volt, ezt követően pedig a holokauszt emlékének elhallgattatása és a holokauszttagadás gerstenfeldi értelmezése fordult elő a legtöbbször. Kutatásom jellegéből adódóan sajnos a kategóriák közül egyet nem tudtam az eredeti értelmezés szerint vizsgálni, a holokauszt emlékének eltörlését ugyanis, mely a holokauszt

emlékművek, illetve megemlékezések rongálását és megzavarását jelenti, a dokumentumok elemzésén keresztül csak korlátozott mértékben lehetett értelmezni.

Előzetes várakozásom, miszerint Gerstenfeld kategóriarendszere minden lehetséges torzítási formát magába foglal, nagyrészt igaznak bizonyult, kivételt ez alól az emberkísérletek tagadása jelentett, melyet végül a holokauszttagadás kategóriájához csatoltam. Ezen kívül a holokauszt torzításához kapcsolódó, antiszemita nézetek is megjelentek a szövegekben, mint amilyen az antijudaizmus, az összeesküvésen alapuló antiszemitizmus, az új antiszemitizmus, és a versengő áldozatiság. Kutatásom keretében ezek vizsgálatára csak részlegesen volt lehetőségem. Azon kategóriák esetében azonban, ahol többször is előfordult ilyen, a holokauszttagadást és az antiszemitizmus bizonyos formáit összekötő gondolat, az adott kategóriánál jeleztem.

Fontosnak tartom kiemelni továbbá, hogy a cikkek és a kommentek nem különböztek jelentősen abból a szempontból, hogy milyen torzítások jelennek meg a szövegekben. Az egyetlen kategória, amelyet nem fedeztem fel mind a két szövegtípus esetében a holokauszt univerzalizációja vagy trivializációja volt, ilyen jellegű tartalmak ugyanis csak a kommentek esetében jelentek meg.

Fontosnak tartom azt a megfigyelést is, hogy a portál felhasználói lényegében egyáltalán nem kendőzik el az antiszemita nézeteiket, illetve holokauszttagadó vagy torzító megjegyzéseiket és szándékukat. Jellemző volt ugyan a dokumentumokban az ironikus megfogalmazás, az idézőjelek használata a holokauszttal kapcsolatos fogalmak esetében, illetve az elferdített szavak használata, de alapvetően mindegyik megnyilvánulásban világosan detektálható volt a holokauszt torzításának szándéka. Feltételezésem szerint ennek az lehet az oka, hogy azok a felhasználók, akik írásaikban valamilyen formában torzították a holokauszt emlékét, tökéletesen tisztában voltak tevékenységük törvénybe ütköző voltával, de alapvetően nem a saját kijelentéseiket tartották helytelennek, hanem a törvényt jogsértőnek. Ahogy azt az elemzés elején leírtam, a portál felhasználói magukat revizionistáknak, tudományos diskurzus résztvevőinek tekintették, rendszeresen hivatkoztak a szólásszabadságra, ebből adódóan pedig felértékelték saját tevékenységüket.

Végezetül még kiemelek egy gondolatot mely a kategóriák elemzésekor merült fel bennem. Ez arra vonatkozik, hogy a holokauszttal kapcsolatos torzítások miért hasonlítanak egymásra

olyan gyakran és miért ismétlődnek többször ugyanazok a kifejezések vagy gondolatok. Az ilyen jellegű kijelentések nagyon gyakran egymásra utalnak, mint hiteles forrásra, ebből adódóan az egyes szövegek ugyanazokat a szófordulatokat és helyesnek vélt információkat ismétlik, amelyek más, a holokauszt emlékét torzító dokumentumokban is megjelennek. Véleményem szerint ez részben táplálhatja a félreinformáltságból eredő torzításokat is. Ha valaki nem elég tájékozott, nincs tisztában a holokauszttal kapcsolatos, tudományos körökben elfogadott tényekkel, akkor egy ilyen portál tartalmait olvasva egy idő után maga is a torzított elképzeléseket fogja helyesnek gondolni. A dokumentumok és elgondolások ugyanis tudományos színben vannak feltüntetve, „revizionista történészek” írásaira mint hiteles információforrásra hivatkoznak, valamint folyamatosan ugyanazokat a téves adatokat ismétlik.

Az elméleti áttekintésnél, pontosabban Gerstenfeld rendszerénél említettem, hogy a szerző megjelölt négy potenciális motivációs tényezőt a holokauszt emlékének torzítására. Kutatásom keretében ezen motivációs tényezők vizsgálatára nem volt lehetőségem, de a jövőben érdekes lenne ebből a szempontból is vizsgálni a tartalmakat. Ezen kívül ki kell emelnem azt is, hogy a Kuruc.info ugyan a jelen téma szempontjából talán a legszélsőségesebb és legnagyobb körben ismert portál, de mindenképp érdekes lenne a holokauszttagadás, illetve torzítás jelenségét más oldalak esetében is vizsgálni, teljesebb képet kapva ezzel az online tér szerepéről a holokauszt emlékének torzításában.

Irodalomjegyzék

Antoniou, Georgios – Dinas, Elias – Kosmidis, Spyros (2020): Collective Victimhood and Social Prejudice: A Post-Holocaust Theory of Anti-Semitism. *Political Psychology*, 41 (5) 861-886.

Barna, Ildikó – Félix, Anikó – Mesežnikov, Grigorij – Pankowski, Rafal – Šternová, Veronika (2018): Contemporary Forms of the Oldest Hatred: Modern Antisemitism in the Visegrád Countries. In Bíró, Anna-Mária – Lantos Swett, Katrina (szerk.): *The Noble Banner of Human Rights. Essays in Memory of Tom Lantos*. Leiden: Brill Publishers, Martinus Nijhoff Publishers, 303-338.

Barna, Ildikó – Knap, Árpád (2019): Antisemitism in Contemporary Hungary: Exploring Topics of Antisemitism in the Far-Right Media Using Natural Language Processing. *Theo-Web*, június 15. (https://www.theo-web.de/archiv/archiv-ab-juni-2017/news/antisemitism-in-contemporary-hungary-exploring-topics-of-antisemitism-in-the-far-right-media-using/?tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=98e44e842b1e2d38f1692d89d2f0a7c8) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Bilewicz, Michał – Stefaniak, Anna (2013): Can a victim be responsible? Antisemitic consequences of victimhood-based identity and competitive victimhood in Poland. In Bokus, Barbara (szerk.): *Responsibility : a cross-disciplinary perspective*. Piaseczno: Studio Lexem, 69-77.

Gerstenfeld, Manfred (2007): The Multiple Distortions of Holocaust Memory. *Jewish Political Studies Review*, 19 (3/4): 35-55.

Hann, Endre – Róna, Dániel (2019): Antiszemita előítéletesség a mai magyar társadalomban. Országos reprezentatív felmérés 2018. *Tett és Védelem Alapítvány*. (https://tev.hu/wp-content/uploads/2019/07/TEV_Antiszemitizmus2018-Median_72dpiKE%CC%81SZ.pdf) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Heni, Clemens (2008): Secondary Anti-Semitism: From Hard-Core to Soft-Core Denial of the Shoah. *Jewish Political Studies Review*, 20 (3/4): 73-92.

Imhoff, Roland and Messer, Mario (2019): In search of Experimental Evidence for Secondary Antisemitism. A File Drawer Report. *Meta-Psychology*, 3: 1–22.

International Holocaust Remembrance Alliance (2021): *Recognizing and Countering Holocaust Distortion. Recommendations for Policy and Decision Makers.*

International Holocaust Remembrance Alliance: Working Definition of Antisemitism. *International Holocaust Remembrance Alliance.* (<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Jerusalem Declaration: The Jerusalem Declaration On Antisemitism. *The Jerusalem Declaration on Antisemitism.* (<https://jerusalemdeclaration.org/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 12.)

Knap, Árpád (2020): *A Látens Dirichlet Allokáció alkalmazása a Kuruc.info antiszemita tartalmain. Módszertani fókuszú esettanulmány a topikmodellezésről.* Kézirat.

Kovács, András (2011): *The Stranger at Hand: Antisemitic Prejudices in Post-Communist Hungary. Jewish Identities in a Changing World.* Leiden, Boston: Brill Publishers.

Kovács, András (2012): Antisemitic Prejudice and Political Antisemitism in Present-Day Hungary. *Journal for the Study of Antisemitism*, 4 (2): 443-467.

Laqueur, Walter (2008): *The Changing Face of Anti-Semitism. From Ancient Times to the Present Day.* Oxford: Oxford University Press.

Lipstadt, Deborah (2017): A Few Observations on Holocaust Denial and Antisemitism. In McElligott, Anthony – Herf, Jeffrey (szerk.): *Antisemitism Before and Since the Holocaust. Altered Contexts and Recent Perspectives.* London: Palgrave Macmillan, 23-35.

Németh, Renáta – Katona, Eszter Rita – Kmetty, Zoltán (2020): Az automatizált szövegelemzés perspektívája a társadalomtudományokban. *Szociológiai Szemle*, 30 (1): 44-62.

Papp, Gábor (2019): Legolvasottabb hírportálok és weboldalak listája (2020-ban). *The Pitch.* május 6. (<https://thepitch.hu/legolvasottabb-hirportalok-hazai-weboldalak-listaja/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Young, Isaac F – Sullivan, Daniel (2016): Competitive victimhood: a review of the theoretical and empirical literature. *Current Opinion in Psychology*, (11): 30-34.

Idézett elsődleges források

Kuruc.info (2016): A holoiparosok nem pihennek: a David Irving - Deborah Lipstadt perről készült film a következő Oscar várományosa. *Kuruc.info*, június 16. (<https://kuruc.info/r/56/160196/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2016): A sokadik emlékművet avatta a "holokauszt mártírjai előtt tisztelgő" kormány Kárpátalján. *Kuruc.info*, október 9. (<https://kuruc.info/r/3/164764/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2016): A zsidó lélek tükre: nem csak Streicher testét vizelte le az őt foglyul ejtő "túlélő", hanem az ételként adott krumplihéjat is. *Kuruc.info*, augusztus 31. (<https://kuruc.info/r/6/163217/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2016): Auschwitzban az anyja hasában injekciós tűvel kergetett "szemtanú" is vallott Hanning ellen. *Kuruc.info*, június 18. (<https://kuruc.info/r/56/160275/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2016): Holokottából mentegetőzve védekezik a 94 éves lágerőr - munkaköre miatt 170 ezer vélt gyilkosságot varrnának a nyakába. *Kuruc.info*, április 30. (<https://kuruc.info/r/4/158164/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2016): Norvégiában találták meg a dachau munkatábor kapuját - jó hír, mert napjainkban is könnyen benépesíthető lenne. *Kuruc.info*, december 2. (<https://kuruc.info/r/6/166795/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2017): Csalással zsaroltak ki hazánktól komoly összegeket "holokauszt-túlélés" címén. *Kuruc.info*, január 20. (<https://kuruc.info/r/56/168509/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2017): Egy küzdelemmel leélt élet: Ernst Zündel halálára. *Kuruc.info*, augusztus 9. (<https://kuruc.info/r/4/175967/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2017): Futás Auschwitzba. *Kuruc.info*, április 16. (<https://kuruc.info/r/7/171743/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): A "nagy oláh egyesülés" napján vetíti az M5 a Trianon rockoperát. *Kuruc.info*, november 28. (<https://kuruc.info/r/23/192498/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): A doni katasztrófa 75. évfordulójára emlékeznek az ország. *Kuruc.info*, január 12. (<https://kuruc.info/r/2/181420/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): Hitler Adolf 1922-es nyilatkozatával kedveskedünk a holokausztörzöknak: "Hadat üzenünk az emberiség parazitáinak!". *Kuruc.info*, január 27. (<https://kuruc.info/r/6/181932/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): Jobbikos köszönet a visszalépésekért. *Kuruc.info*, március 21. (<https://kuruc.info/r/1/183939/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): Német legfelsőbb bíróság: a holotagadásra nem vonatkozik a szólás szabadsága, börtönben marad a 89 éves asszony. *Kuruc.info*, augusztus 4. (<https://kuruc.info/r/56/188651/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2018): Soha el nem követett bűnök felelősségéről kezd tárgyalásokat Izrael és Lengyelország. *Kuruc.info*, január 29. (<https://kuruc.info/r/56/182037/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2019): Amerikai iratok mutatják be, hogyan vezették meg a kétkulacsos Horthyékat a szövetségesek. *Kuruc.info*, március 19. (<https://kuruc.info/r/9/196144/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)

Kuruc.info (2019): Könyvismertetőnk: Kulturális felforgatók: tanulmányok a zsidó befolyásról és az antiszemitizmusról. *Kuruc.info*, március 10. (<https://kuruc.info/r/9/195866/>) (Utolsó megtekintés: 2021. április 14.)